

חטיבת המחקר

בנק ישראל

הפרדה מגדרית בבתי ספר יסודיים ממלכתיים-דתיים

צבי שיר*

ניירות תקופתיים 2014.06

דצמבר 2014

בנק ישראל, <http://www.boi.org.il>

* עבודה זו נעשתה בהנחיתו הצמודה של נעם זוסמן. תודתי נתונה לחגי אטקס, לשרה אילוז, לנחום בלס, לחנה בר-ישי, לאריאל פינקלשטיין ולשמואל שטח על שהקדישו מזמנם. כמו כן תודה לעדנאן מנסור ולסילביה ליפלפסקי על הכנת נתוני סקר "תרבות בבתי ספר יסודיים: תוכן ופעילויות, תשע"ג" לשימוש בחדר המחקר בבנק ישראל.

הדעות המובעות במאמר זה אינן משקפות בהכרח את עמדת בנק ישראל

חטיבת המחקר, בנק ישראל ת"ד 780 ירושלים 91007
Research Department, Bank of Israel, POB 780, 91007 Jerusalem, Israel

הפרדה מגדרית בבתי ספר יסודיים ממלכתיים-דתיים

צבי שיר

תקציר

ההפרדה המגדרית בבתי הספר היסודיים הממלכתיים-דתיים התרחבה בין השנים 2001-2010 ושיעור התלמידים הלומדים בכיתות מעורבות ירד מ-50 אחוזים ל-37 אחוזים. הירידה התרחשה בעיקר בבתי ספר שתלמידיהם מרקע חברתי-כלכלי חזק. הסיכויים ללמוד במוסדות נפרדים גבוהים יותר לבנות ונמוכים יותר ליוצאי אתיופיה. ההרכב המגדרי של המורים בבתי הספר הנפרדים נוטה למגדר התלמידים, והתופעה התחזקה בבתי-ספר בהם לומדים בנים בלבד. הסיכוי שבית ספר ממלכתי-דתי יהיה נפרד פוחת ככל שנוכחות בתי-ספר של "מעייך החינוך התורני" ביישוב גדלה. בתי ספר נפרדים מקצים פחות שעות לימוד ללימודי חול ולספורט ויותר שעות ללימודי יהדות.

Gender segregation in Hebrew state religious primary schools

Tzvi Shir

Abstract

This paper tracks the gender segregation in Hebrew state religious primary schools in 2001–10. It was found that the share of students studying in mixed-gender classes declined from 50 percent to 37 percent. This decline occurred primarily in schools where the students come from strong socioeconomic backgrounds. The chances of studying in separate institutions are greater for girls, and are lower for immigrants from Ethiopia. The gender composition of teachers in separate schools tends toward the students' gender, and this phenomenon strengthened in boys-only schools. The chance that a Hebrew state religious school is separate declines the more there is a Sephardi ultra-Orthodox school in the city. Separate schools allocate fewer study hours to secular studies and to sports, and more hours to Judaic studies.

א. מבוא

המחקר הנוכחי מתחקה אחר תופעת ההפרדה המגדרית בבתי הספר היסודיים הממלכתיים-דתיים, שהתרחבה מאוד בעשור האחרון. ניתוח תוצאות סקר "תרבות בבתי ספר יסודיים" של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), מעלה כי מנהלי בתי הספר הנפרדים מצאו לנכון להדגיש במהלך שנת הלימודים פחות מעמיתיהם בבתי הספר המעורבים את תחומי הלימוד דמוקרטיה, מתמטיקה, מדעים ונושאים חברתיים. בתי ספר נפרדים מקצים פחות שעות שבועיות ללימודי חול ויותר שעות ללימודי יהדות.

בשנת 2012 פרסמה לראשונה מועצת החינוך הממלכתי-דתי (מועצת החמ"ד) במשרד החינוך מסמך מדיניות רשמי בעניין ההפרדה המגדרית (משרד החינוך והתרבות, 2012). על פי המסמך, בבתי ספר בהם לומדים שני המינים, יופרדו החל משנת הלימודים תשע"ה (2015/2014) בנים ובנות מכיתה ד' ומעלה, בעוד שהכיתות הנמוכות יותר יהיו מעורבות. ניתן יהיה לשנות מצב זה בהסכמת שני שלישים ומעלה, בעוד שהכיתות הנמוכות יותר יהיו מעורבות. נכון לשנת 2010, מבין בתי הספר בהם לומדים שני המינים, ב-66 אחוזים כיתות א' מעורבות וב-56 אחוזים כיתות ו' מעורבות. לכן להחלטה של מועצת החמ"ד יש השפעה פוטנציאלית לא מבוטלת על התמהיל המגדרי של הכיתות בבתי הספר הממלכתיים-דתיים.

ההפרדה המגדרית מהווה חלק מתהליך עומק של חיזוק האמונה בחברה הדתית, תהליך שהחל כבר בשנות השבעים של המאה הקודמת (ליבמן, 1982). בתי-ספר בהם נהוגה הפרדה מגדרית מושכים אליהם בעיקר אוכלוסיות מרקע חברתי-כלכלי חזק, ובעלי מחויבות דתית חזקה (גרוס, 2003).

מחקרים רבים בחנו את ההשלכות של הפרדה מגדרית על ההישגים הלימודיים של התלמידים, על דפוסי ההתנהגות שלהם ועוד. (2006) Smithers and Robinson וגם Thompson (2004) and Ungerleider סקרו את הספרות והסיקו כי יש לזקוף את היתרונות הלימודיים של חינוך נפרד מגדרית למאפייני התלמידים ולא לעצם ההפרדה. (2011) Halpern et. al. הגיעו למסקנות דומות מעיון בספרות, והם מציינים כי ישנן הוכחות לכך שהפרדה מגדרית בבתי הספר מחזקת דעות קדומות מגדריות. (2012) Jackson הסתמך על הקצאה מקרית של תלמידים לכיתות מעורבות ונפרדות, ומצא כי לסוג הכיתה לא הייתה לרוב השפעה על ההישגים הלימודיים, אך בנות בבתי ספר נפרדים השתתפו פחות בשיעורי מדע. מבחינת ההשלכות על דפוסי ההתנהגות של תלמידים, (2006) Wills et. al. מצאו שיפור משמעותי במשמעת העצמית ובלקיחת אחריות של בנים בכיתות נפרדות בבתי-ספר מעורבים.

במסגרת מאבקם בתהליך ההפרדה המגדרית בקרב בתי הספר הממלכתיים-דתיים פרסמה תנועת "נאמני תורה ועבודה" סקירה על מצב ההפרדה המגדרית בחינוך הממלכתי-דתי (פינקלשטיין, 2014). בעבודתם נמצא כי בשנים 2000-2013 עלה שיעור הלומדים בכיתות נפרדות בחינוך היסודי הממלכתי-דתי, וכי בבתי-ספר נפרדים לומדות יותר בנות. כמו כן נמצא מתאם חיובי בין רמה חברתית-כלכלית של תלמידי בית הספר לבין רמת ההפרדה המגדרית שלו. ממצאים אלו תואמים את הממצאים המוצגים בעבודה זו. במחקר של פינקלשטיין נבחנו גם המתאמים הפשוטים בין רמת ההפרדה המגדרית לבין האקלים הבית-ספרי ותקצוב בית הספר.

המחקר שלפנינו ממפה את היקף התופעה של הפרדה מגדרית בבתי ספר יסודיים במהלך השנים 2001-2010 ומתאר את ההבדלים במאפייני התלמידים לפי רמת ההפרדה המגדרית. הוא מוסיף על פינקלשטיין (2014) בחינה של הזיקה בין רמת ההפרדה למגדר המורים וניתוח רב-משתני של מאפייני התלמידים המתואמים עם רמת ההפרדה המגדרית. כמו כן המחקר עושה לראשונה שימוש בסקר ייחודי של הלמ"ס בכדי לבחון את ההבדלים בפעילות החינוכית של בתי הספר לפי רמת ההפרדה המגדרית הנהוגה בהן.

באוכלוסיית המחקר נכללו בתי הספר היסודיים בחינוך הממלכתי-דתי. המחקר לא כלל את החינוך הרשמי הממלכתי-עברי והממלכתי-ערבי בו אין כמעט הפרדה מגדרית, וכן את בתי הספר בחינוך החרדי, שהם ברובם המכריע נפרדים.

מקור הנתונים הוא בעיקר קבצים מנהליים של משרד החינוך ובכללם קבצי תלמידים, כיתות, מוסדות ומורים. בנוסף, נעשה שימוש בשני סקרים של הלמ"ס – הסקר החברתי וסקר "תרבות בבתי ספר יסודיים: תוכן ופעילות, תשס"ג" שערכה הלשכה על פי הזמנת משרד החינוך והתרבות בשנת 2003.

הממצא העיקרי מצביע על ירידה בת 13 נקודות אחוז (מ-50 אחוזים ל-37 אחוזים) בשיעור תלמידי כיתות ו' הלומדים בכיתות מעורבות מגדרית מסך תלמידי כיתות ו' בחינוך הממלכתי-דתי במהלך תקופת המחקר. התופעה נצפתה בעיקר בבתי-ספר שתלמידיהם מרקע חברתי-כלכלי חזק. הסבר מקובל לכך הוא שהנהגת הפרדה מגדרית בבית ספר דוחקת ממנו תלמידים ממשפחות פחות אדוקות מבחינה דתית, שהן לרוב מרקע חברתי-כלכלי נמוך יותר (שורצולד, 1990). עוד נמצא כי ההרכב המגדרי של המורים בבתי הספר הנפרדים נוטה למגדר התלמידים. תופעה זו התחזקה לאורך תקופת המחקר בבתי ספר בהם לומדים בנים בלבד.

תוצאות האמידות מלמדות כי לבנות סיכוי גבוה יותר מלבנים ללמוד במוסד חד-מגדרי, וכי השכלה גבוהה יותר של האם או גודל משפחה גדול יותר מתואמים באופן חיובי עם ההסתברות ללמוד במוסד נפרד. בנוגע להשכלת אם, ממצא זה מתואם עם שכיחות גבוהה יחסית של הפרדה מגדרית בקרב אוכלוסיות מרקע חברתי-כלכלי חזק. אשר למספר האחים, הגם שהוא מתואם עם רמה חברתית-כלכלית נמוכה, הוא קירוב טוב לרמת הדתיות של המשפחה המגדילה את הסיכוי ללמוד במוסד נפרד. כצפוי, ככל שהאדיקות הדתית גבוהה יותר הנטייה ללמוד במוסדות נפרדים עולה. תלמידים יוצאי אתיופיה, המהווים כ-10 אחוזים מסך התלמידים בחינוך הממלכתי-דתי, נוטים פחות מאחרים ללמוד במוסדות נפרדים. ככל ששיעור התלמידים הלומדים בבתי-ספר של "מעייני החינוך התורני" מסך התלמידים ברשות המקומית גדל, הסיכויים של בתי הספר הממלכתיים-דתיים ברשות להיות נפרדים יורד.

מבנה העבודה הוא כדלהלן: פרק ב' מתאר את בסיס הנתונים ואוכלוסיית המחקר; פרק ג' מוקדש לסטטיסטיקה התיאורית; פרק ד' מציג תוצאות אמידות של הסתברות התלמידים ללמוד במוסד נפרד מגדרית; פרק ה' מנתח את ההבדלים בפעילות החינוכית של בתי הספר לפי רמת ההפרדה המגדרית בהתבסס על סקר "תרבות בבתי ספר יסודיים", ופרק ו' מסכם.

ב. בסיס הנתונים ואוכלוסיית המחקר

בסיס הנתונים

בסיס הנתונים למחקר כולל קבצים מנהליים של משרד החינוך: תלמידים, כיתות, מוסדות ומורים. כמו כן נעשה שימוש בשני סקרים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה – בסקר החברתי ובסקר "תרבות בבתי ספר יסודיים".

קבצי תלמידים

קבצי התלמידים לשנות הלימודים 2001 עד 2010 ובהם נתונים אודות הכיתה והמוסד בהם למד התלמיד, כמו גם נתונים דמוגרפיים-חברתיים אודותיו – ישוב מגורים, מספר אחים ואחיות, השכלת הורים, ארץ לידה ותאריך עלייה של התלמיד ושל הוריו. בקבצים אין זיהוי של התלמידים עצמם ועל כן לא ניתן לעקוב אחרי תלמיד לאורך שנים.

קבצי כיתות (אם)

קבצי כיתות בכל מוסד לשנות הלימודים 2001 עד 2010. בקבצים מידע על סוג החינוך (חינוך מיוחד או רגיל), מספר הבנים והבנות בכיתה ועוד.

קבצי מוסדות (בתי ספר)

קבצי מוסדות לשנות הלימודים 2001 עד 2010 הכוללים את הנתונים הבאים: שם וסמל מוסד, ישוב, זרם החינוך, סוג חינוך (מיוחד/רגיל), פנימייה, שלב החינוך (יסודי, חטי"ב, חטי"ע או שילוב שלהם), טווח הכיתות ודירוג חברתי-כלכלי ("מדד הטיפוח").

קבצי מורים

קבצי מורים לשנות הלימודים 2002 עד 2008 (לא היו זמינים לשנים נוספות). בקבצים מידע על מין, גיל, השכלה וותק בהוראה של המורים, וכן סמל המוסד העיקרי בו הם מלמדים והיקף המשרה שלהם.

הסקר החברתי

הסקר החברתי נערך מדי שנה על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, החל משנת 2002. הסקר מספק מידע על תנאי החיים ועל רווחת בני 20 ומעלה. אחת השאלות הקבועות בסקר זה היא דתיות המשיב. התשובות האפשריות לשאלה הן: חרדי, דתי, מסורתי דתי, מסורתי לא כל כך דתי, לא דתי – חילוני. תשובות הנסקרים לשאלה זו עובדו למשתנה המודד את רמת הדתיות הממוצעת של הורים לילדים בגיל 6-17 לפי ישוב¹. עקב מיעוט התצפיות בכל שנה, אוחדו התשובות (לפי ערים) עבור השנים 2003-2010.

¹ רמת הדתיות הוגדרה כשיעור המשיבים "דתי" מתוך אלו שהשיבו "דתי", "מסורתי דתי" ו-"מסורתי לא כל כך דתי".

סקר "תרבות בבתי ספר יסודיים: תוכן ופעילויות, תשס"ג"

הסקר נערך על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשנת 2004 בהזמנת משרד החינוך (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2007). מטרת הסקר הייתה לספק מידע אודות עולם התרבות בבתי הספר היסודיים, דרך התכנים והערכים המועברים לתלמידים במסגרת תכנית הלימודים הפורמלית והבלתי פורמלית. שאלון הסקר, שפנה למנהלי בתי הספר, התייחס לשנת הלימודים תשס"ג (2002/2003), וכלל שאלות על שיעורים ועל חוגים שניתנו בבית הספר, פעילויות ואירועים שהתקיימו בו ואמצעים שעמדו לרשות בית הספר.

שאלון הסקר נשלח לכול מנהלי בתי הספר היסודיים (2,394 שאלונים) ושיעור ההיענות הכללי עליו עמד על כ-70 אחוזים. בחינוך הממלכתי-דתי נשלחו שאלונים ל-387 בתי ספר (בהשוואה ל-381 בקבצים המנהליים), מתוכם ענו 270 מוסדות (בהשוואה ל-264 בקבצים המנהליים) – שיעור ההיענות של כ-70 אחוזים. לצורך המחקר זווגו תוצאות הסקר עם הקבצים המנהליים של משרד החינוך ברמת המוסד². יצוין כי שיעור ההיענות לסקר לפי רמת ההפרדה המגדרית כמעט זהה (ראו לוח ה'-1 בהמשך).

אוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המחקר כללה תלמידים בשנות הלימודים 2000/2001 (תשס"א) עד 2009/2010 (תשע"ע). בחירת שנים אלו נעשתה לאור זמינות הנתונים. מדובר בתקופה ארוכה דיה כדי לעמוד על שינויים (אם היו כאלו) בדפוסי ההפרדה המגדרית במוסדות החינוך בישראל.

המחקר מתמקד בבתי הספר היסודיים בלבד מכיוון שבבתי ספר תיכוניים אין משמעות לכיתות האם (עקב לימוד במגמות שונות) שעל פיהן נקבעה רמת ההפרדה בבתי הספר. ניתוח ההפרדה המגדרית בחטיבות הביניים ראוי למחקר המשך.

בלוח ב'-1 מוצגים נתונים על תהליך הגדרת המוסדות הכלולים באוכלוסיית המחקר. בסך הכול בשנים 2001-2010 היו במערכת החינוך 4,700 מוסדות. לאחר הפחתת מוסדות תיכוניים נותרו 2,657 מוסדות – בתי ספר שבהם כיתות א'-ו'. נופו פנימיות ואלו בחינוך המיוחד, כיוון שההשתייכות אליהם נקבעת במידה רבה בשל תכונות שאינן קשורות למגדר. כמו כן לא נכללו במחקר מוסדות של ערביי ירושלים (עקב כיסוי חלקי שלהם בקבצים המנהליים) ובתי ספר כנסייתיים. סה"כ נותרו 2,456 מוסדות.

בשלב הבא (לוח ב'-2) הוצאו מאוכלוסיית המחקר כיתות גן, כיתות גבוהות מ-ו' וכיתות חינוך מיוחד בבתי ספר רגילים. כמו כן הושמטו כיתות בהן פחות מ-10 תלמידים, בשל הקושי לזהות כיתה חד-מגדרית/מעורבת קטנה, ובפרט במקרה שחלה טעות בנתוני המגדר.

הגדרת רמת ההפרדה המגדרית

רמות ההפרדה המגדרית של המוסדות הוגדרו באמצעות אחת השכבות – על פי רוב כיתות א' או כיתות ו'. היתרון הגלום בניתוח לפי שכבות הוא היכולת להבחין במוסדות בהם הכיתות נפרדות אך המוסד מעורב. כלומר, אם ברמה הבית-ספרית נאפיין את המוסד כמעורב כיוון שלומדים בו

² חלק מבתי הספר דיווחו בסקר על פעילויות בשכבות שלא היו עבורן נתונים בקבצים המנהליים. במקרה זה רמת ההפרדה המגדרית לא מוזכה.

גם בנים וגם בנות, הרי שברמה השכבתית נוכל לאפיין את המוסד כנפרד-כיתות במידה והחלוקה לכיתות בשכבה נעשתה על בסיס מגדרי. הבעיה המרכזית באפיון לפי שכבות היא האפשרות שהמוסד מפריד את הכיתות המקבילות רק החל משכבת גיל מסוימת. בכדי לפתור בעיה זו, הניתוח נערך עבור שתי שכבות הקצה – כיתות א' וכיתות ו'³.
הגדרת ההפרדה המגדרית ברמת השכבה היא כדלקמן:

- נפרד – כל התלמידים בשכבה הם מאותו מגדר.
- נפרד-כיתות – בשכבה לומדים גם בנים וגם בנות, אך הם לומדים בכיתות שונות.
- חצי נפרד-כיתות – חלק מהכיתות נפרדות וחלק מעורבות.
- מעורב – בכל כיתה בשכבה לומדים גם בנים וגם בנות.

כיוון שלעיתים עלולה ליפול טעות בקבצים המנהליים, כיתה הוגדרה כחד-מגדרית גם אם ישנם עד שני תלמידים מהמגדר השני בכיתה⁴. הגדרה זו אינה משפיעה על התוצאות העיקריות של עבודה זו.

לפני שניגשים לבחון את התפתחות ההפרדה המגדרית יש לבחון באלו זרמי חינוך התופעה בכלל קיימת. מלוח ב'-3 אנו למדים כי רק בחינוך העברי הדתי – הממלכתית-דתי (ממ"ד), מעיין החינוך התורני (מיסודה של ש"ס), עצמאי (חרדי), מיסודה של אגודת ישראל), מוסדות פטור (חרדי) וחרדי אחר – קיימת הפרדה מגדרית.

לוח ב'-1. הגדרת המוסדות הכלולים באוכלוסיית המחקר

4,700	כל המוסדות במערכת החינוך בשנים 2001-2010
2,043	מוסדות תיכוניים
2,657	מוסדות יסודיים וחט"ב בהם כיתות א'-ו'
28	פנימיות
89	חינוך מיוחד
64	ערביי מזרח ירושלים
28	כנסייתיים
2,456	יתרה (מוסדות)
280,369	יתרה (כיתות) ¹

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.
¹ מספר הכיתות המצטבר בכל השנים, להבדיל ממספר מוסדות החינוך שנמנו רק פעם אחת.

לוח ב'-2. הגדרת הכיתות הכלולות באוכלוסיית המחקר

280,369	סך הכיתות (מלוח ב'-1)
21,777	כיתות גן וז'-ט'
14,109	כיתות חינוך מיוחד
11,182	כיתות קטנות (פחות מ-10 תלמידים)
241,455	סה"כ כיתות במחקר

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

³ בדיקת הנתונים העלתה כי במידה ושכבה אחת הינה חד מגדרית, כל בית הספר הינו כזה ועל כן אין בעיה בהגדרת בית ספר כנפרד לפי שכבה אחת.
⁴ כל הכיתות באוכלוסיית המחקר הן בנות עשרה תלמידים ומעלה.

לוח ב'-3 – התפלגות מוסדות לפי זרם ורמת ההפרדה המגדרית (אחוזים)

כיתות א' בשנת 2010							
מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	סה"כ בכל זרם	אחוז הזרם בסה"כ מוסדות	מוסדות בהם ישנה כיתה א' (מספר)	
100	-	-	-	100	37	805	ממלכתי
50	3	22	24	100	18	380	ממלכתי-דתי
5	1	13	82	100	6	133	מעייין החינוך התורני – ש"ס
12	1	10	77	100	9	195	חינוך עצמאי – חרדי
-	-	2	98	100	8	172	פטור – חרדי
5	3	9	83	100	5	110	אחר – חרדי
100	-	-	-	100	10	220	ממלכתי (ערבי)
100	-	-	-	100	0	8	ערבי מוכר
100	-	-	-	100	5	103	בדואי
100	-	-	-	100	2	44	דרוזי וצ'רקסי
65	1	6	28	100	100	2,170	סה"כ
כיתות ו' בשנת 2010							
מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	סה"כ בכל זרם	אחוז הזרם בסה"כ מוסדות	מוסדות בהם ישנה כיתה ו' (מספר)	
100	-	-	-	100	38	780	ממלכתי
42	2	29	27	100	18	366	ממלכתי-דתי
4	-	10	86	100	6	127	מעייין החינוך התורני – ש"ס
2	-	16	82	100	9	191	חינוך עצמאי – חרדי
-	-	1	99	100	8	160	פטור – חרדי
1	-	6	93	100	4	85	אחר – חרדי
100	-	-	-	100	10	215	ממלכתי (ערבי)
100	-	-	-	100	0	4	ערבי מוכר
99	1	-	-	100	5	103	בדואי
100	-	-	-	100	2	44	דרוזי וצ'רקסי
63	-	8	29	100	100	2,075	סה"כ

ג. סטטיסטיקה תיאורית

שיעור תלמידי כותות ו' בחינוך הממלכתי-דתי והחרדי הלומדים במוסדות שאינם מעורבים גדל מ-72 אחוזים בשנת 2001 ל-82 אחוזים בשנת 2010. ההפרדה המגדרית נפוצה יותר בכיתה ו' מאשר בכיתה א' במוסדות אלו, והפער אף גדל במהלך תקופת המחקר.

בהשוואה בין זרמי החינוך השונים, בחינוך החרדי שיעור התלמידים הלומדים במוסדות נפרדים לסוגיהם⁵ היה גבוה במידה ניכרת לאורך כל תקופת המחקר מהשיעור בחינוך הממלכתי-דתי (לוח ג'-1). בעוד שבחינוך החרדי הוא עלה על 90 אחוזים, הרי שבחינוך הממלכתי-דתי השיעור נע בין 40 ל-60 אחוזים.

על אף ששיעור הלומדים במוסדות נפרדים בחינוך החרדי נשאר ללא שינוי משמעותי לאורך תקופת המחקר, שיעור התלמידים הלומדים במוסדות נפרדים ובכאלו בהם הכיתות נפרדות השתנה בין 2001 ל-2010 (לוח ג'-1). במעין החינוך התורני ירד שיעור תלמידי כיתה ו' הלומדים במוסדות נפרדים מ-90 אחוזים ל-82 אחוזים, במקביל לעלייה דומה בשיעור אלו הלומדים במוסדות נפרדי-כיתות. ניתן לייחס שינוי זה לעובדה כי במהלך העשור מספר התלמידים במעין החינוך התורני גדל מאוד, והתרחבות זו התרחשה בקרב ציבורים מסורתיים (טסלר, 2003; דגן, 2006), וציבורים אלו כנראה מעדיפים בתי ספר מעורבים. כאשר מסתכלים על השינוי בהפרדה המגדרית בקרב מוסדות שהיו קיימים כבר בשנת 2001 הירידה בשיעור התלמידים במוסדות נפרדים מתכווצת בחצי. ממצא זה מחזק את ההשערה שהשינוי בהרכב הלומדים במוסדות מעין החינוך התורני היה רכיב מרכזי בהצטמצמות היקף ההפרדה המגדרית. בשאר זרמי החינוך החרדי (חינוך עצמאי, פטור ואחר) נרשמה מגמה הפוכה – גידול בשיעור התלמידים הלומדים במוסדות נפרדים על חשבון אלו הלומדים במוסדות נפרדי-כיתות או מעורבים.

בחינוך הממלכתי-דתי השינוי העיקרי בדפוסי ההפרדה המגדרית התרחש במעבר ממוסדות מעורבים למוסדות נפרדים/נפרדי-כיתות (איור ג'-1); למשל, שיעור תלמידי כיתה ו' הלומדים במוסד מעורב ירד מ-49 אחוזים ל-37 אחוזים, במקביל לעלייה בת 10 נקודות אחוז בשיעור התלמידים הלומדים בבתי ספר נפרדי-כיתות ולעלייה קטנה בשיעור התלמידים הלומדים במוסדות נפרדים. יצוין כי עם יישום החלטת מועצת החמ"ד (משרד החינוך והתרבות, 2012), החל משנת הלימודים תשע"ה (2014/2015) אמורות כל כיתות ד' ומעלה בבתי ספר ממלכתיים-דתיים בהם לומדים תלמידים משני המינים להפוך לנפרדות. להחלטה זו יכולה להיות השפעה על ההרכב המגדרי של הכיתות בבתי הספר.

כיוון שבחינוך החרדי כמעט כל התלמידים לומדים במוסדות נפרדים המשך הניתוח יתייחס רק לתלמידי החינוך הממלכתי-דתי.

⁵ נפרד, נפרד-כיתות וחצי נפרד-כיתות.

הפרדה מגדרית לפי רמה חברתית-כלכלית

קיים מתאם ברור בין דפוסי ההפרדה המגדרית בחינוך היסודי הממלכתי-דתי לבין הרמה החברתית-כלכלית של הורי תלמידי בתי הספר⁶ (לוח ג'-2): ככל שהרמה החברתית-כלכלית של התלמידים נמוכה יותר חלקם של אלו הלומדים במוסדות מעורבים גדול יותר. למשל, בשנת 2001 בקרב תלמידי כיתה ו' מרקע חזק השיעור עמד על כ-32 אחוזים לעומת כ-72 אחוזים בקרב תלמידים מרקע חלש.

במהלך השנים ההפרדה המגדרית התרחבה בעיקר בקרב תלמידי החינוך הממלכתי-דתי מרקע חברתי-כלכלי בינוני וגבוה, בעוד שבקרב התלמידים מרקע נמוך ההפרדה המגדרית נותרה כמעט ללא שינוי. צמצום שיעור התלמידים בבתי ספר מעורבים מרקע בינוני או חזק הלך יד ביד עם עלייה כמעט שווה בשיעור התלמידים הלומדים במוסדות נפרדים או נפרדי-כיתות.

ממצאים אלו עולים בקנה אחד עם הספרות הדנה במאפייני החינוך הממלכתי-דתי. מחקרים אלו מצאו מתאם חיובי בין רמת דתיות לרקע חברתי-כלכלי בקרב משפחות השולחות את ילדיהן לחינוך ממלכתי-דתי (שורצולד, 1990). כמו כן נמצאה השפעה חיובית של רמת דתיות ההורים על הרצון להפרדה מגדרית (גרוס, 2003). יוצא אפוא כי בחינוך הממלכתי-דתי משפחות מרקע חברתי-כלכלי גבוה יהיו בדרך כלל משפחות דתיות יותר המעוניינות שילדיהן ילמדו במוסדות נפרדים. חיזוק לקביעה זו ניתן למצוא באיור ג'-2, ממנו עולה כי בחינוך הממלכתי-דתי מספר האחים הממוצע לתלמיד עולה עם רמת ההפרדה המגדרית⁷; בהנחה שמספר אחים גבוה מעיד על רמת דתיות גבוהה, הרי שרמת הדתיות של תלמידים ממוסדות נפרדים גבוהה יותר.

שינוי בהפרדה מגדרית על פני זמן באוכלוסייה קבועה של בתי ספר

לוח ג'-3 מציג את סוג ההפרדה המגדרית של בתי ספר יסודיים ממלכתיים-דתיים בשנת 2001 ואת סוג ההפרדה של אותם בתי ספר בשנת 2010, וזאת באמצעות מטריצת מעברים. למעלה מ-90 אחוזים מבתי הספר שהיו נפרדים בתחילת התקופה נותרו כך בסופה, ורוב האחרים הפכו לנפרדי-כיתות. לעומתם, כ-20 אחוזים מהמוסדות המעורבים השתנו, ומרביתם הפכו לנפרדי-כיתות. תמורות אלו התחוללו הן בכיתות א' והן בכיתות ו'. מעבר של כ-20 אחוזים מהמוסדות המעורבים לנפרדים לסוגיהם שקולה לירידה בת 10 נקודות אחוז בשיעור בתי הספר המעורבים (שכן בתי הספר המעורבים היוו כמחצית מסך בתי הספר). מדובר על ירידה השווה בגודלה לירידה שנרשמה בשיעור התלמידים הלומדים במוסדות מעורבים באוכלוסייה משתנה של בתי ספר (לוח ג'-1). מכאן שהתגברות ההפרדה המגדרית אפיינה במידה שווה את בתי הספר שהיו קיימים בכל השנים ואת בתי הספר החדשים.

לוח ג'-4 מוצגת מטריצת מעברים העוקבת (עד כמה שניתן) אחרי אותם תלמידים לאורך השנים; זאת על ידי בחינת ההפרדה המגדרית בכיתות א' בשנת 2001 ובכיתות ו' בשנת 2006. ההנחה היא שרוב מוחלט של התלמידים שלמדו במוסד מסוים בכיתה א' עדיין לומדים באותו מוסד בכיתה ו' שש שנים לאחר מכן. בדומה ללוח ג'-3, כ-20 אחוזים מהמוסדות המעורבים השתנו, אך שיעור גבוה יותר מהם הפכו לנפרדי-כיתות. שיעור הרבה יותר גבוה מהמוסדות נפרדי-

⁶ הרמה החברתית כלכלית מוגדרת לפי מדד טיפוח בית-ספרי ("מדד שטראוס") המביא בחשבון את המאפיינים הבאים של הורי התלמידים: הכנסה, השכלה, מספר אחים ואחיות של התלמיד, ארץ לידה של התלמיד ופריפריאליות גיאוגרפית. נתוני המדד היו זמינים רק עבור שנת הלמודים 2009, והם נזקפו עבור כל תקופת המחקר מתוך הנחה שהרכב האוכלוסייה של בתי הספר לא השתנה רבות במהלך תקופת המחקר. המוסדות חולקו לשלוש רמות: נמוכה – עשירוני טיפוח 8-10; בינונית – 4-7; גבוהה – 1-3.

⁷ תופעה זו נמצאה גם בחינוך החרדי.

כיתות נשארו כאלו בהשוואה למטריצה הקודמת שבה שיעור לא מבוטל מהמוסדות הפך למעורב. תוצאה זו אינה מפתיעה כיוון שניתן להעריך שהטעמים של הורי התלמידים ביחס לרמת ההפרדה המגדרית אינם נוטים להשתנות בנקל.

מגדר המורים

ניתן להעריך כי ככל שהרצון בהפרדה מגדרית מטעמים דתיים חזק יותר, כך תגדל הן הנטייה להפרדה מגדרית של התלמידים, והן הרצון להפרדה מגדרית בין תלמידים למורים ואפילו בין המורים לבין עצמם.

שיעור הגברים בצוות ההוראה בחינוך היסודי הממלכתי-דתי גבוה באופן משמעותי מאשר בחינוך היסודי הממלכתי-עברי. בשנת 2002 שיעור זה עמד על 15 אחוזים ובשנת 2008 על 17 אחוזים, לעומת 4 אחוזים בחינוך היסודי הממלכתי-עברי בשנים אלו. שיעור המורים הגברים בחינוך הממלכתי-דתי לפי רמת הפרדה מגדרית של התלמידים מוצג באיור ג'-3. מהאיור עולה כי במוסדות נפרדים לבנים שיעור המורים הגברים עולה בהרבה על שיעורם ביתר המוסדות⁸; לעומת זאת במוסדות נפרדים *לענות* שיעורם נמוך יחסית. במהלך השנים חלה עלייה משמעותית בשיעור המורים הגברים במוסדות נפרדים לבנים.

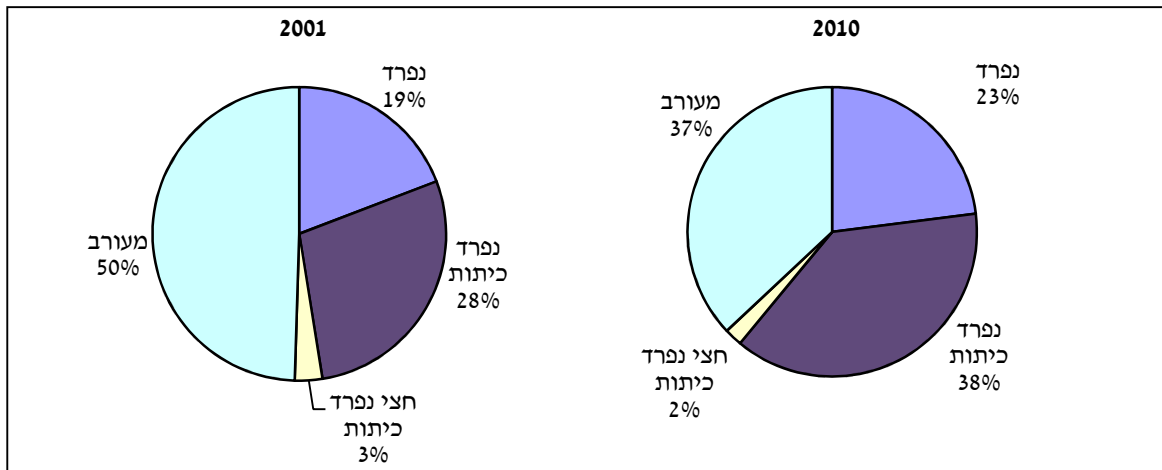
מספר תלמידים בכיתה

משרד החינוך מעמיד משאבים למוסדות לפי מספר הכיתות התקניות בהם. בתנאים מסוימים, המשרד מאפשר הוספת כיתות תקניות לצורך הפרדה מגדרית. כפועל יוצא מספר התלמידים בכל כיתה במוסד נפרד עשוי להיות קטן יותר, דבר המהווה יתרון מבחינה פדגוגית. מלוח ג'-5 אנו למדים שמספר התלמידים הממוצע בכיתה במוסדות נפרדי-כיתות נמוך בצורה מובהקת לעומת המוסדות הנפרדים או המעורבים, גם אם מפקחים על הבדלים ברמה החברתית-כלכלית. ברוב המקרים, ההפרש הוא בין תלמיד אחד לשלושה תלמידים בכיתה פחות בנפרדי-כיתות לעומת מעורבים.

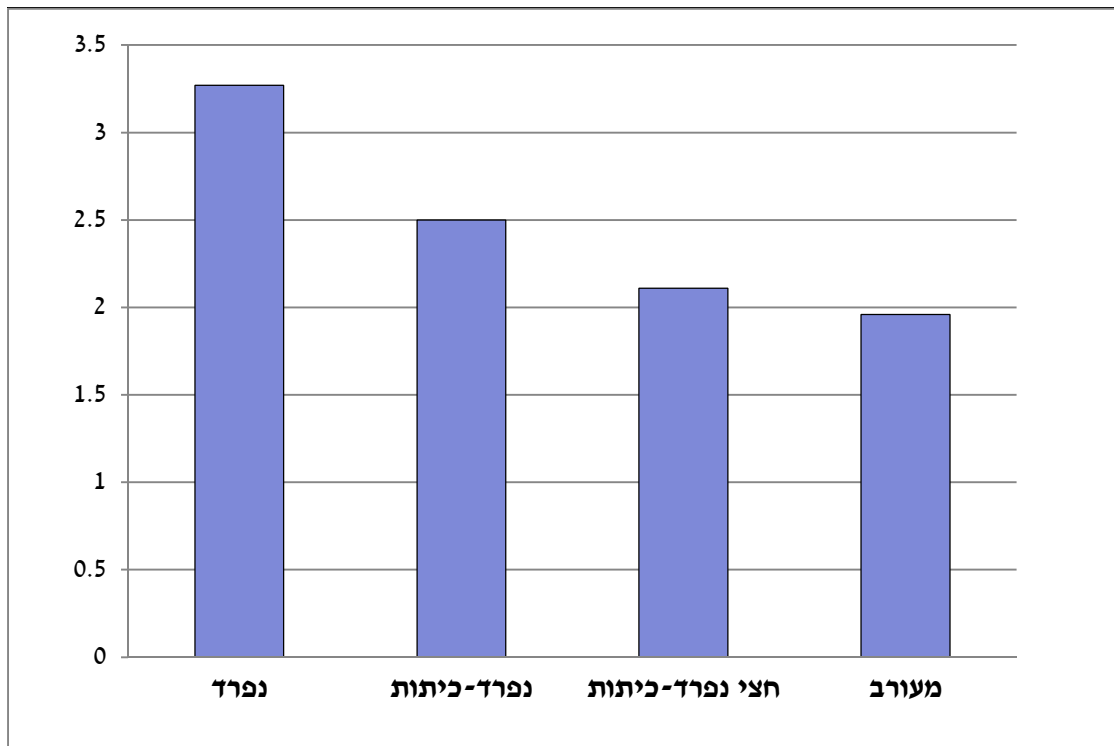
⁸ זיהוי המורים הוא ברמת בית הספר, שכן לא קיימים נתונים מערכתיים הקושרים את המורים לכיתות. לפיכך במקרה של מוסדות נפרדי-כיתות לא ניתן לדעת מי מהמורים מלמד את כיתות הבנים. גם אם נניח שכל המורים הגברים בבתי ספר אלו מלמדים בכיתות הבנים אזי שיעורם של המורים הגברים לכל היותר יוכפל ויגיע לכ-30 אחוזים בלבד.

איור ג'-1. התפלגות תלמידי כיתה ו' בחינוך הממלכתי-דתי לפי רמת ההפרדה המגדרית

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

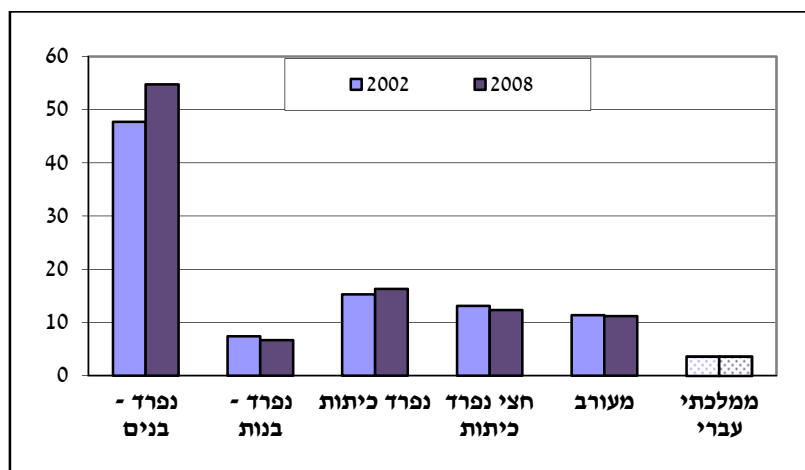
איור ג'-2. מספר אחים ואחיות של תלמידי כיתה ו'¹ בחינוך הממלכתי-דתי לפי רמת ההפרדה המגדרית, 2010

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.
¹ לא כולל התלמיד עצמו.

איור ג'-3. שיעור המורים הגברים מסך המורים

בחינוך היסודי הממלכתי-דתי לפי רמת ההפרדה המגדרית והשנה (אחוזים)

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

לוח ג'-1: התפלגות התלמידים לפי הזרם, הכיתה, השנה ורמת ההפרדה המגדרית

מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	סה"כ		שנה	שכבה
				אחוזים	מספר		
ממלכתי-דתי							
59	3	20	18	100	16,162	2001	כיתות
49	4	25	22	100	19,726	2010	א'
49	3	28	19	100	15,915	2001	כיתות
37	2	38	23	100	17,224	2010	ו'
מעין החינוך התורני – ש"ס							
9	-	21	71	100	1,953	2001	כיתות
3	1	19	77	100	4,012	2010	א'
3	-	7	90	100	1,279	2001	כיתות
4	-	14	82	100	3,060	2010	ו'
חינוך חרדי (ללא מעין החינוך התורני)¹							
5	1	13	80	100	7,682	2001	כיתות
5	1	8	85	100	10,758	2010	א'
1	2	14	82	100	7,006	2001	כיתות
1	-	10	90	100	8,647	2010	ו'

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.
¹ חינוך עצמאי, פטור – חרדי ואחר – חרדי.

לוח ג'-2: התפלגות התלמידים בחינוך הממלכתי-דתי
לפי הרמה החברתית-כלכלית, הכיתה, השנה ורמת הפרדה המגדרית

מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	סה"כ		רמה חברתית - כלכלית	
				אחוזים	מספר		
אחוזים							
53.9	1.8	22.6	21.7	100	4,060	גבוהה	כיתות א' 2001
56.7	3.7	20.1	19.6	100	9,525	בינונית	
79.3	-	17.9	2.8	100	1,969	נמוכה	
58.7	2.6	20.5	18.2	100	16,162	סה"כ ¹	
51	-	23	25	100	5,678	גבוהה	כיתות א' 2010
44	5	27	24	100	11,829	בינונית	
80	4	11	4	100	1,782	נמוכה	
49	4	25	22	100	19,726	סה"כ ¹	
32	-	45	23	100	4,044	גבוהה	כיתות ו' 2001
51	3	25	20	100	9,197	בינונית	
72	10	14	4	100	2,091	נמוכה	
49	3	28	19	100	15,915	סה"כ ¹	
23	-	53	24	100	5,063	גבוהה	כיתות ו' 2010
38	3	33	25	100	10,308	בינונית	
70	3	24	3	100	1,771	נמוכה	
37	2	38	23	100	17,224	סה"כ ¹	

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.
¹ עבור מספר בתי ספר לא הייתה זמינה הרמה החברתית-כלכלית ולכן קיים פער בין סך הכול לבין סכום התלמידים לפי הרמה.

לוח ג'-3: מטריצת מעברים של בתי ספר בחינוך הממלכתי-דתי,
לפי השנה והכיתה (אחוזים)

כיתות א' 2010				רמת הפרדה מגדרית	
מעורב	חצי נפרד - כיתות	נפרד - כיתות	נפרד		
3	-	4	93	נפרד	כיתות א' 2001
11	2	70	17	נפרד - כיתות	
-	17	33	50	חצי נפרד - כיתות	
83	4	11	1	מעורב	

כיתות ו' 2010				רמת הפרדה מגדרית	
מעורב	חצי נפרד - כיתות	נפרד - כיתות	נפרד		
1	-	7	91	נפרד	כיתות ו' 2001
11	-	77	12	נפרד - כיתות	
40	-	60	-	חצי נפרד - כיתות	
79	3	15	3	מעורב	

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

לוח ג'-4: מטריצת מעברים של בתי ספר בחינוך הממלכתי-דתי (אחוזים)

גרסה ב'

2006 כיתות ו'				רמת הפרדה מגדרית	2001 כיתות א'
מעורב	חצי נפרד - כיתות	נפרד - כיתות	נפרד		
-	-	6	94	נפרד	
-	-	86	14	נפרד-כיתות	
17	33	17	33	חצי נפרד-כיתות	
81	1	17	0.5	מעורב	

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

לוח ג'-5. מספר תלמידים בכיתה בחינוך הממלכתי-דתי לפי השנה, הכיתה,

הרמה חברתית-כלכלית ורמת הפרדה המגדרית

הפרש בין נפרד למעורב ² כיתות	מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	רמה חברתית - כלכלית	
1.9 [*]	26.7	24.7	24.8	25.1	גבוהה	2001 כיתה א'
3.4 ^{***}	26.2	23.2	22.8	25.5	בינונית	
1.6	23.6	-	22.1	27.5	נמוכה	
2.5 ^{***}	25.6	23.4	23.1	25.3	סה"כ ¹	
2.7 ^{***}	28.9	-	26.2	26.8	גבוהה	2010 כיתה א'
2.6 ^{***}	26.8	22.1	24.2	25.6	בינונית	
3.1	22.8	20	19.7	23.7	נמוכה	
2.4 ^{***}	26.7	22.3	24.3	25.9	סה"כ ¹	
0.4	26.5	-	26.1	27	גבוהה	2001 כיתה ו'
2.0 ^{**}	26.4	34.2	24.4	25.7	בינונית	
4.2 ^{**}	24.1	25.6	19.9	22.7	נמוכה	
1.1 [*]	25.6	30.2	24.5	25.6	סה"כ ¹	
2.1 ^{***}	29.3	-	27.2	27.4	גבוהה	2010 כיתה ו'
2.5 ^{***}	26.9	25.7	24.4	26.6	בינונית	
2.7 [*]	24	25.5	21.2	24.5	נמוכה	
1.4 ^{**}	26.6	25.7	25.2	26.9	סה"כ ¹	

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

¹ עבור מספר בתי ספר לא הייתה זמינה הרמה החברתית-כלכלית ולכן קיים פער בין סך הכול לבין הפרדה לפי רמה.
² הכוכביות מציינות רמת מובהקות על פי מבחן t-test (* - עשרה אחוזים, ** - חמישה אחוזים, *** - אחוז אחד).

ד. הגורמים המתואמים עם בחירה במוסד לימודים נפרד

בפרק זה מוצגות תוצאות אמידות של הגורמים ברמת התלמיד ומשפחתו המתואמים עם בחירה במוסד לימודים נפרד. בנוסף, נאמד המתאם בין נוכחות בתי ספר של "מעין החינוך התורני" ברשות המקומית להסתברות של בתי-ספר ממלכתיים-דתיים באותה רשות להיות נפרדים. האמידות של הגורמים ברמת התלמיד ומשפחתו נערכו בקרב תלמידי כיתות א' בשנת 2001 ובשנת 2010.⁹ המשתנים המסבירים הנכללים באמידות הינם: מגדר התלמיד, מספר הילדים במשפחה (מצד האם¹⁰), שנות לימוד של אם התלמיד¹¹, מוצא התלמיד (ליד הארץ או עולה חדש¹²) ושנת האמידה (2001/2010). בחלק מהאמידות נוספו המשתנים: קיום מוסד ממלכתי-דתי (או חרדי) נפרד ברשות המקומית בה מתגורר התלמיד ולימודים מחוץ לרשות (להלן "המשתנים האזוריים"). לוח ד'-1 מציג סטטיסטיקה תיאורית של המשתנים המסבירים לפי רמת ההפרדה המגדרית.

ניתן להעריך כי המשתנה בעל ההשפעה הרבה ביותר על בחירת מוסד הלימודים לפי רמת ההפרדה המגדרית שלו הוא מידת הדתיות של משפחתו. עקב אי-זמינות הנתונים הללו ברמת התלמיד הוא לא נכלל באמידות הבסיסיות. לעומת זאת, עבור הערים הגדולות (המכסות 43 אחוזים מהתצפיות שנכללות באמידות) הנתון זמין כמוצע עירוני, בהתבסס על נתוני הסקר החברתי¹³, והוא שולב באמידות לערים הגדולות.

את המשתנה המוסבר ניתן להגדיר בשתי דרכים שונות: כמשתנה בינארי המבדיל בין המוסדות הנפרדים לשאר המוסדות (נפרדי-כיתות או מעורבים) או כמשתנה סדר המייצג את הרצף שבין מוסד נפרד למוסד מעורב. במקרה של משתנה בינארי האמידה נערכת בשיטת Probit, כמו גם בשיטת OLS (Linear Probability Model). במקרה של משתנה סדר, האמידה מתבצעת בשיטת Ordered Probit (1=מעורב, 2=נפרד-כיתות, 3=נפרד).

כל אחת מהאמידות שתוארו לעיל נערכה הן עם משתני-דמי לרשויות המקומיות והן בלעדיהם. כמו כן כל האמידות נערכו עם cluster עבור הרשות המקומיות¹⁴. תוצאות האמידות מדווחות להלן.

מודל Probit ומודל OLS

תוצאות אמידות ההשפעות השוליות של המשתנים המסבירים לפי מודל Probit מפורטות בלוח ד'-2. בטור (1) מופיעה האמידה הבסיסית ובטור (2) נוספו לאמידה הבסיסית משתני דמי

⁹ האמידה מתמקדת בכיתה א' כיוון שהבחירה של ההורים במוסד הלימודים נקבעת אז, ולאחר מכן הנטייה היא להשאיר את התלמיד באותו מוסד גם אם חלו בו שינויים כלשהם.

¹⁰ עקב העובדה שמשפחות חד-הוריות מורכבות לרוב מאם וילדיה נעשה שימוש בנתון אודות מספר הילדים מצד האם ולא מצד האב.

¹¹ השכלת האם הועדפה על פני השכלת האב בגלל שמשפחות חד-הוריות מורכבות לרוב מאם וילדיה. בכל מקרה, יש מתאם גבוה בין השכלת האם להשכלת האב.

¹² עולה מאתיופיה הוגדר כמי שהוא או אחד מהוריו עלה מאתיופיה. עולה משאר הארצות הוגדר כעולה במידה והוא או שני הוריו עלו לארץ לאחר שנת 1988. לא ניתן היה להבדיל בנתונים בין עולים ממדינות שונות בחבר העמים.

¹³ הערים הניתנות לזיהוי בסקר החברתי הן: אשדוד, אשקלון, באר-שבע, בית-שמש, הרצליה, חדרה, חיפה, ירושלים, נהריה, נתניה, פתח תקווה, קריית אתא, ראשון-לציון, רחובות ותל-אביב-יפו.

¹⁴ כיוון שאנשים בוחרים על פי רוב לגור בסביבה הקרובה להשקפת עולמם, סביר להניח שהשאריות באמידה יהיו מתואמות בין פרטים מאותה רשות מקומית. השימוש ב-cluster מתחשב בתופעה זו.

לרשויות מקומיות. בטור (3) נוספו "המשתנים האזוריים" ובטור (4) גם משתני דמי לרשויות מקומיות. בטורים (5) ו-(6) נוסף משתנה שיעור הדתיים ברשות המקומית.

מהאמידות עולה כי לבנים סיכוי נמוך יותר בכ-3 נקודות אחוז מבנות ללמוד במוסדות נפרדים. מספר הילדים במשפחה מתואם חיובית עם למידה במוסד נפרד, כך שעבור כל ילד נוסף הסיכוי ללמוד שם עולה ב-4-7 נקודות אחוז. ממצא זה עולה בקנה אחד עם ההערכות שדתיות המשפחה הינה גורם משמעותי בשליחת התלמיד למוסד נפרד ושמספר הילדים עולה עם רמת הדתיות (חליחל, 2011). בנוסף, בשנת 2010 היה לתלמידים סיכוי גבוה ב-4-6 נקודות אחוז ללמוד במוסד נפרד מאשר בשנת 2001.

האומדים של הקשר בין השכלת האם ללימודים במוסד נפרד אינם מובהקים, למעט בטור (1). יחד עם זאת, באמידות מסוג ordered probit בהמשך הם מובהקים.

אשר לזיקה בין היות התלמיד עולה חדש לבין לימודים במוסד נפרד, התוצאות תלויות ארץ עלייה. הסתברות יוצאי אתיופיה ללמוד במוסד נפרד נמוכה ביותר מ-10 נקודות אחוז מזו של יתר התלמידים (הרחבה בנוגע ליוצאי אתיופיה בהמשך), לעומת זאת לעולים מארה"ב סיכוי גבוה ב-5-11 נקודות אחוז ללמוד במוסד נפרד בהשוואה לשאר התלמידים, כאשר ההפרש בין שתי האוכלוסיות מובהק. במקרה של עולים ממדינות חבר העמים אין הבדל משמעותי בנטייה ללמוד במוסד נפרד בינם לבין ילידי הארץ. בנוגע לעולים מצרפת, התוצאה שלילית ומובהקת רק כאשר מפקחים על שיעור הדתיים ברשות המקומית (טורים 5 ו-6).

קיום מוסד ממלכתי-דתי נפרד ברשות בה התלמיד מתגורר מעלה כצפוי את הסיכויים שלו ללמוד במוסד נפרד בכ-20 עד 30 נקודות אחוז. כמו כן, בהינתן שהתלמיד לומד מחוץ לרשות המקומית בה הוא גר סיכויי ללמוד במוסד נפרד עולים בכ-25 נקודות אחוז; זאת כיוון שתלמידים הלומדים מחוץ לרשות מחפשים על פי רוב מוסדות ייחודיים התואמים את השקפת עולמם. תוצאות אלו תקפות בין אם מפקחים על רשויות מקומיות ובין אם לאו. לשיעור הדתיים ברשות המקומית מתאם גבוה וחיובי עם לימודים במוסד נפרד – עליה של נקודת אחוז בשיעור הדתיים מתואמת עם עלייה של בין 0.4 ל-0.8 נקודת אחוז בסיכויים ללמוד במוסד נפרד.

תוצאות אמידת המודל באמצעות OLS (Linear Probability Model) דומות מבחינת כיווני האומדנים, גודלם ומובהקותם לאלו שהתקבלו במודל Probit והן מוצגות בנספח.

מודל Ordered Probit

מודל Ordered Probit מאפשר לקבל אומדנים שונים של ההשפעות השוליות לפי רמת ההפרדה המגדרית, וכך לקבל דיוק רב יותר באומדים. מוסדות "חצי נפרדי-כיתות" שולבו בקטגוריה של "נפרד-כיתות" עקב מיעוט תצפיות, כך שבסופו של דבר המשתנה המוסבר קיבל את הערכים הבאים: 1=מעורב, 2=נפרד-כיתות (כולל חצי נפרד-כיתות), 3=נפרד. האמידות נערכו עם cluster לרשויות מקומיות.

האומדים של המשתנים מופיעים בלוח ד'-3. מקדם חיובי פירושו שעלייה במשתנה מתואמת עם סיכוי גבוה יותר ללמוד במוסד יותר נפרד¹⁵. מהלוח ניתן להסיק – בדומה לאמידות קודמות (LPM, PROBIT) – שלבנים וליוצאי אתיופיה סיכוי נמוך יותר ללמוד במוסדות נפרדים,

¹⁵ בהצגה זו לגודל המקדם אין משמעות אינטואיטיבית, רק לכיוונו.

ולילדים במשפחות גדולות ולעולים מארה"ב סיכוי גבוה יותר ללמוד במוסדות נפרדים. המתאם החיובי של השכלת האם עם העלייה ברמת ההפרדה מגדרית מובהק כעת ברוב הרגרסיות (למעט אלו בהן מופיע המשתנה שיעור הדתיים ברשות המקומית). בשונה מהאמידות הקודמות לעולים ממדינות חבר העמים מתאם שלילי מובהק עם רמת הפרדה מגדרית.

אומדני ההשפעות השוליות לפי רמת הפרדה מגדרית מוצגים בלוח ד'-16. התרומה השולית של מגדר התלמיד, מספר הילדים במשפחה, שנות הלימוד של האימא ושנת 2010, להסתברות ללמוד במוסד נפרד דומה לתרומה השולית להסתברות ללמוד במוסד נפרד-כיתות. למשל, לתלמידים בנים סיכוי נמוך בכ-1.6 נקודות אחוז ללמוד במוסד נפרד בהשוואה לבנות, וכך גם במקרה של מוסד נפרד-כיתות. לעומת זאת, לעולים מאתיופיה ולעולים מחבר העמים סיכוי נמוך יותר ללמוד במוסד נפרד-כיתות מאשר במוסד נפרד, בעוד שלאילו הלומדים מחוץ לרשות המקומית סיכוי גבוה יותר ללמוד במוסד נפרד מאשר במוסד נפרד-כיתות.

יוצאי אתיופיה

כשהחלו גלי העלייה של יהודי אתיופיה התקבלה החלטה להפנות את התלמידים לבתי ספר ממלכתיים-דתיים (אלבום ווינשטיין, 1997). כפועל יוצא כ-60 אחוזים מהתלמידים יוצאי אתיופיה הכלולים באוכלוסיית המחקר למדו במוסדות ממלכתיים-דתיים, הרבה מעבר לחלקם של התלמידים בחינוך הממלכתי-דתי בסך התלמידים בחינוך העברי. אוכלוסייה זו מהווה כ-10 אחוזים מהתלמידים בחינוך היסודי הממלכתי-דתי. יוצאי אתיופיה עלו לארץ בשני גלים עיקריים – "מבצע משה" בשנת 1984, במסגרתו עלו כ-6,700 נפש, ו"מבצע שלמה" בשנת 1991 במסגרתו הגיעו כ-15,000 נפשות נוספות (דבידוביץ', 2010). העלייה נמשכה מאז ונפסקה בפועל רק בשנת 2013 לאחר סיום ההוצאה לפועל של החלטת ממשלה מספר 2434 משנת 2010 ("הבאתם לישראל של אחרוני הפלשמורה").

להלן תוצאות האמידות של המודלים המרכזיים (LPM ו-Probit) עבור יוצאי אתיופיה בלבד¹⁷. לאמידות נוספו משתני דמי עבור אלו שעלו לפני 1985 (בתקופת "מבצע משה"), לאלו שעלו בשנים 1985-1992 (בתקופת "מבצע שלמה") ולאילו שעלו לאחר מכן, כמו גם משתנה דמי עבור מי שנולד בחו"ל (יוצא אתיופיה הוא כאמור מי שהוא או לפחות אחד מהוריו עלה מאתיופיה). תוצאות האמידות מדווחות בלוח ד'-5. מתוצאות אלו ניתן ללמוד כי לתלמידים שאמם עלתה לארץ לאחר שנת 1992 יש סיכוי נמוך בכ-6 נקודות אחוז ללמוד במוסדות נפרדים לעומת אלו שאמם עלתה לארץ לפני שנת 1985. הסבר אפשרי לתופעה זו הוא שהעולים היותר ותיקים התערו בצורה טובה יותר בחברה הדתית. שאר האומדנים נותרו ללא שינוי.

בתי-ספר של "מעייני החינוך התורני" והפרדה מגדרית בחינוך הממלכתי-דתי

בתי הספר של "מעייני החינוך התורני", מיסודה של תנועת ש"ס, התרחבו מאוד במהלך תקופת המחקר. התרחבות זו הגיעה בחלקה מאוכלוסיות מסורתיות ששלחו את ילדיהן לבתי הספר הממלכתיים-דתיים לפני הקמת הרשת של ש"ס (טסלר, 2003; דגן, 2006). לכן קיימת תחרות מסוימת בין שני זרמי החינוך הללו. אוכלוסיות מסורתיות מקפידות פחות על הפרדה מגדרית,

¹⁶ אומדני ההשפעות השוליות לפי רמת הפרדה מגדרית דומים מבחינת סדרי גודל ומובהקות בארבעת האמידות של Ordered Probit, ולכן לוח ד'-6 מציג רק את ההשפעות השוליות של האמידה בטור (4) של לוח ד'-5.

¹⁷ רק למחצית מהאימהות יוצאות אתיופיה הכלולות באוכלוסיית המחקר קיים מידע אודות השכלתן, ולכן משתנה זה הושמט מהאמידות. בכל מקרה, למרבית האימהות יוצאות אתיופיה רמת השכלה נמוכה מאוד.

בשעה שבתי הספר של "מעין החינוך התורני" נפרדים, ולכן ניתן לשער כי במקום בו התחרות בין הזרמים עזה, בתי הספר הממלכתיים-דתיים יטו להישאר מעורבים. לוח ד' 6 מציג את תוצאות אמידת ההסתברות של מוסד ממלכתי-דתי להיות חד-מגדרי. באמידה הבסיסית (טור 1) נמצא מתאם שלילי ומובהק בין שיעור התלמידים הלומדים במוסדות של ש"ס מסך הלומדים בבתי-ספר דתיים¹⁸ לבין ההסתברות של בתי הספר הממלכתיים-דתיים להיות נפרדים. ככל שאוכלוסיית בית הספר היא מרקע חברתי-כלכלי חלש יותר, הסיכויים של המוסד להיות נפרד קטנים (מקדם שלילי ומובהק). גם כאשר מפקחים על שיעור תושבי הרשות המגדירים את עצמם מסורתיים האומד של שיעור התלמידים הלומדים במוסדות של ש"ס נשאר שלילי מאוד ומובהק. עם זאת, הנתונים אינם מאפשרים בחינה של ההרכב העדתי של האוכלוסייה בישוב, שכן בקבוצות הגיל הרלוונטיות הרכב זה עשוי להתבטא בעיקר בארץ הלידה של הסבים והסבתות – נתון שאינו מצוי בידינו. משום כך, לא ברור האם התוצאה משקפת הרכב עדתי שונה של היישובים או את עצם הנוכחות של מוסדות ש"ס בישוב.

---

¹⁸ בתי ספר ממלכתיים-דתיים ואלו של "מעין החינוך התורני". להוציא בתי-ספר חרדים של החינוך העצמאי, מוסדות הפטור וכדומה.

לוח ד'-1. סטטיסטיקה תיאורית של המשתנים המסבירים לפי רמת הפרדה המגדרית

(תלמידי כיתות א' בשנים 2001 ו-2010)

סה"כ	מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	משתנים
50.3	52.0	60.0	49.7	46.1	בן (%)
2.61	2.26	2.23	2.70	3.37	מספר אחים ואחיות
13.3	12.9	13.2	13.6	14.0	שנות לימוד אם
17.6	18.9	12.5	16.3	16.6	שיעור עולים (%)
4.0	5.5	2.7	3.8	1.2	מאתיופיה (%)
3.7	5.0	2.3	1.9	2.6	ממדינות חבר העמים (%)
1.6	1.1	3.6	2.1	1.8	מצרפת (%)
2.6	2.0	0.5	2.4	4.6	מארצות הברית (%)
5.6	5.2	3.4	6.0	6.4	אחר (%)
54.6	37.9	52.6	58.0	89.2	קיים לפחות מוסד ממלכתי-דתי נפרד אחד ברשות המקומית (%)
66.4	61.6	66.7	73.6	69.4	קיים לפחות מוסד חרדי נפרד אחד ברשות המקומית (%)
10.5	9.0	8.2	8.9	15.7	תלמידים הלומדים מחוץ לרשות המקומית שבה הם מתגוררים (%)
100	50.9	2.6	24.0	22.4	התפלגות מספר התלמידים לפי רמת הפרדה (%)

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

לוח ד'-2. אומדני ההשפעה השולית על ההסתברות ללמוד במוסד נפרד – מודל Probit

עם cluster לרשויות מקומיות

	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
בן	-0.031 (0.022)	-0.036* (0.022)	-0.024** (0.010)	-0.027*** (0.011)	-0.024** (0.011)	-0.031** (0.013)	
מספר אחים ואחיות	0.063*** (0.009)	0.072*** (0.012)	0.042*** (0.004)	0.052*** (0.005)	0.047*** (0.004)	0.070*** (0.007)	
שנות לימוד אם	0.004 (0.004)	0.005 (0.005)	0.002 (0.002)	0.003 (0.002)	0.002 (0.002)	0.006* (0.003)	
עולה מאתיופיה	-0.156*** (0.024)	-0.175*** (0.031)	-0.094*** (0.011)	-0.116*** (0.016)	-0.107*** (0.011)	-0.143*** (0.027)	
עולה ממדינות חבר העמים	-0.036 (0.036)	-0.025 (0.039)	-0.007 (0.018)	-0.014 (0.029)	-0.010 (0.018)	-0.009 (0.035)	
עולה מצרפת	-0.054** (0.021)	-0.071*** (0.024)	-0.024 (0.016)	-0.012 (0.024)	-0.026 (0.020)	0.010 (0.038)	
עולה מארה"ב	0.067 (0.056)	0.066 (0.053)	0.055* (0.036)	0.070* (0.041)	0.062* (0.040)	0.111** (0.054)	
עולה אחר	0.015 (0.038)	0.005 (0.037)	0.015 (0.020)	0.027 (0.023)	0.016 (0.022)	0.035 (0.029)	
קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – ממ"ד	0.197*** (0.040)	-	0.283*** (0.056)	0.333*** (0.037)	-	-	
קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – חרדי	0.037 (0.049)	-	-0.018 (0.021)	-0.040 (0.043)	-	-	
לומד מחוץ לרשות המקומית	0.229** (0.124)	-	0.231*** (0.071)	0.266*** (0.073)	-	-	
שיעור הדתיים ¹ ברשות המקומית	0.437* (0.226)	0.768*** (0.244)	-	-	-	-	
שנת 2010 (בהשוואה לשנת 2001)	0.034** (0.017)	0.050*** (0.018)	0.051*** (0.016)	0.042** (0.017)	0.063*** (0.017)	0.047** (0.021)	
משתני דמי לרשות מקומית	לא	לא	כן	לא	כן	לא	
מספר תצפיות	12,116		28,233				
Pseudo R ²	0.1977	0.1576	0.351	0.251	0.324	0.083	
χ^2	-	-	-	7534.57	-	172.18	

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

סטיות תקן מתוקנות בסוגריים (robust standard errors).

¹ שיעור המגדירים את עצמם בסקר החברתי "דתי" מתוך המשיבים "דתי", "דתי-מסורתי" או "מסורתי לא כל כך דתי" בעיר.

לוח ד'-3. אומדני המקדמים של מודל Ordered Probit¹

עם cluster לרשויות מקומיות

(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
-0.079*	-0.086***	-0.077***	-0.079***	-0.072***	-0.075***	בן
(0.046)	(0.043)	(0.028)	(0.024)	(0.028)	(0.027)	
0.225***	0.233***	0.201***	0.219***	0.202***	0.233***	מספר אחים ואחיות
(0.027)	(0.028)	(0.016)	(0.015)	(0.015)	(0.018)	
0.021	0.022	0.024***	0.018**	0.025***	0.026**	שנות לימוד אם
(0.014)	(0.014)	(0.009)	(0.009)	(0.009)	(0.010)	
-0.768***	-0.743***	-0.498***	-0.522***	-0.490***	-0.425***	עולה מאתיופיה
(0.16)	(0.141)	(0.134)	(0.134)	(0.129)	(0.108)	
-0.342***	-0.282**	-0.274**	-0.297***	-0.277**	-0.241**	עולה ממדינות חבר העמים
(0.122)	(0.13)	(0.113)	(0.101)	(0.111)	(0.100)	
0.071	0.015	0.041	0.090	0.033	0.192*	עולה מצרפת
(0.101)	(0.084)	(0.068)	(0.085)	(0.070)	(0.105)	
0.238	0.217	0.244**	0.153	0.239**	0.242*	עולה מארה"ב
(0.182)	(0.162)	(0.109)	(0.094)	(0.109)	(0.126)	
0.103	0.071	0.092	0.104*	0.086	0.126*	עולה אחר
(0.105)	(0.103)	(0.063)	(0.058)	(0.063)	(0.072)	
0.588***	-	0.249	1.07***	-	-	קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – ממ"ד
(0.21)		(0.152)	(0.107)			
0.031	-	0.184	0.049	-	-	קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – חרדי
(0.256)		(0.155)	(0.120)			
0.438*	-	0.665***	0.536***	-	-	לומד מחוץ לרשות המקומית
(0.244)		(0.202)	(0.147)			
1.17	2.1**	-	-	-	-	שיעור הדתיים ¹ ברשות המקומית
(0.92)	(0.882)					
0.223***	0.266***	0.352***	0.268***	0.360***	0.250***	שנת 2010 (בהשוואה לשנת 2001)
(0.066)	(0.072)	(0.057)	(0.056)	(0.055)	(0.053)	
לא	לא	כן	לא	כן	לא	משתני דמי לרשות מקומית
12116		29,774				מספר תצפיות
0.108	0.091	0.254	0.149	0.243	0.058	Pseudo R ²
627.83	1115.34	1.29 (e+10)	708.99	2.245 (e+10)	307.18	χ^2
-11256.1	-11465.9	-22727	-25935.3	-23060.2	-28712.7	LL

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

סטיות תקן מתוקנות בסוגריים (robust standard errors).

¹ המשתנה המוסבר מקבל את הערכים הבאים: 1 – מעורב, 2 – נפרד-כיתות, 3 – נפרד.

לוח ד'-4. אומדני ההשפעות השולית על ההסתברות ללמוד במוסד נפרד, נפרד-כיתות
 או מעורב – מודל ¹Ordered Probit
 עם cluster לרשויות מקומיות

מוסד נפרד	מוסד נפרד- כיתות ²	מוסד מעורב	
-0.016*** (0.006)	-0.015*** (0.005)	0.031*** (0.011)	בן
0.041*** (0.004)	0.038*** (0.004)	-0.080*** (0.006)	מספר אחים ואחיות
0.005*** (0.002)	0.005** (0.002)	-0.010*** (0.003)	שנות לימוד אם
-0.078*** (0.016)	-0.109*** (0.031)	0.187*** (0.046)	עולה מאתיופיה
-0.049*** (0.017)	-0.058** (0.027)	0.106** (0.043)	עולה ממדינות חבר העמים
0.009 (0.015)	0.008 (0.013)	-0.016 (0.027)	עולה מצרפת
0.057** (0.029)	0.040*** (0.015)	-0.097** (0.043)	עולה מארה"ב
0.020 (0.014)	0.017 (0.011)	-0.037 (0.025)	עולה אחר
0.051 (0.031)	0.048* (0.029)	-0.099* (0.060)	קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – ממ"ד
0.037 (0.030)	0.036 (0.031)	-0.073 (0.061)	קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – חרדי
0.178*** (0.064)	0.079*** (0.011)	-0.257*** (0.072)	לומד מחוץ לרשות המקומית
0.070*** (0.010)	0.068*** (0.013)	-0.139*** (0.022)	שנת 2010 (בהשוואה לשנת 2001)
כך	כך	כך	משתני דמי לרשות מקומית

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

סטיות תקן מתוקנות בסוגריים (robust standard errors).
¹ ההשפעות השוליות של האמידה המוצגת בטור (4) בלוח ד'-3.
² כולל "חצי נפרד-כיתות".

לוח ד'-5. אומדני ההשפעה השולית על ההסתברות ללמוד במוסד נפרד – יוצאי אתיופיה

עם cluster לרשויות מקומיות

LPM		Probit		
(4)	(3)	(2)	(1)	
-0.020 (0.012)	-0.018 (0.012)	-0.010* (0.007)	-0.017 (0.012)	בן
0.006* (0.003)	0.005 (0.003)	0.003** (0.001)	0.005* (0.003)	מספר אחים ואחיות
-0.029 (0.027)	-0.026 (0.031)	-0.012 (0.008)	-0.019 (0.020)	שנת עליית אם 1991-1985 (לעומת לפני 1985)
-0.085*** (0.027)	-0.060** (0.025)	-0.048*** (0.016)	-0.058** (0.026)	שנת עליית אם 2010-1992 (לעומת לפני 1985)
0.019 (0.020)	0.018 (0.016)	0.010 (0.013)	0.020 (0.023)	נולד בחו"ל
0.111*** (0.033)	-	0.106*** (0.030)	-	קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – ממ"ד
-0.012 (0.019)	-	-0.014 (0.017)	-	קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – חרדי
0.022 (0.015)	-	0.021** (0.013)	-	לומד מחוץ לרשות המקומית
0.024 (0.019)	0.029* (0.017)	0.013 (0.009)	0.029* (0.017)	שנת 2010 (לעומת שנת 2003)
לא	לא	לא	לא	משתני דמי לרשות מקומית
2,934				מספר תצפיות
0.0086	0.0103	-	-	Adj. R ²
-	-	0.1824	0.0250	Pseudo R ²
-	-	145.23	21.25	Wald - χ^2

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.
סטיות תקן מתוקנות בסוגריים (robust standard errors).

לוח ד'-6. אומדני ההשפעה השולית על ההסתברות של מוסד להיות נפרד

עם cluster לרשויות מקומיות

Probit		
(2)	(1)	
-1.739*** (0.366)	-1.116** (0.509)	שיעור התלמידים הלומדים במוסדות "מעין החינוך התורני" מסך התלמידים ברשות המקומית
-0.062*** (0.014)	-0.078*** (0.018)	מדד טיפוח בית ספרי
-0.841*** (0.202)	-	שיעור מסורתיים ¹ ברשות המקומית
כן	כן	משתנה דמי לשנים
1,236		מספר תצפיות
0.194	0.149	Pseudo R ²

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

סטיות תקן מתוקנות בסוגריים (robust standard errors).

¹ שיעור המגדירים את עצמם בסקר החברתי מסורתיים ("מסורתי-דתי" ו-"מסורתי לא כל כך דתי") מתוך המשיבים "דתי", "מסורתי-דתי" או "מסורתי לא כל כך דתי" ברשות המקומית.

ה. הפעילות החינוכית בבתי הספר

פרק זה מתאר את ההבדלים בפעילות החינוכית של בתי הספר הממלכתיים-דתיים לפי רמת ההפרדה המגדרית, בהסתמך על תוצאות סקר "תרבות בבתי ספר יסודיים: תוכן ופעילויות, תשס"ג". בחלק הראשון מובאת סטטיסטיקה תיאורית ובחלק השני תוצאות אמידות של הגורמים המשפיעים על היקף הפעילות החינוכית בבית הספר.

1. סטטיסטיקה תיאורית

בלוח ה'-2 מוצגים תחומי הלימוד שמנהלי בתי הספר מצאו לנכון להדגיש במהלך שנת הלימודים, לפי רמת ההפרדה המגדרית בכיתות ו'. כמעט כל בתי הספר הנפרדים ונפרדי הכיתות הדגישו את לימודי היהדות, לעומת פחות מ-80 אחוזים מבתי הספר המעורבים. תמונה הפוכה מתגלה ביחס ללימודי דמוקרטיה, מתמטיקה, מדעים ונושאים חברתיים.

במסגרת הסקר, המנהלים התבקשו לפרט את סך השעות שהוקדשו בכל שכבה ללימוד המקצועות השונים. לצורך המחקר חולקו המקצועות לקטגוריות הבאות:

- לימודי חול: חשבון, ספרות, היסטוריה, גיאוגרפיה/מולדת, טבע/סביבה, מדע, מחשבים, טכנולוגיה, עברית, ערבית, אנגלית, צרפתית;
- מדעים (כלול בלימודי חול): חשבון, מדע, מחשבים, טכנולוגיה;
- העשרה: דרמה/משחק/תיאטרון, קולנוע, מחול, מוזיקה, אומנות, צילום, תקשורת;
- יהדות: תנ"ך, טעמי המקרא, פייטנות/חזנות, תלמוד/תלמוד תורה, פרקי אבות, גמרא/משנה, מדרשי אגדות חז"ל, פרשת השבוע;
- ספורט;
- חברה.

לוח ה'-3 מציג את מספר השעות השבועיות שהוקדשו בממוצע ללימוד הקטגוריות הנ"ל בכיתות ו' לפי רמת ההפרדה המגדרית. בשל חשיבות לימודי האנגלית והמתמטיקה המקצועות הללו מופיעים גם בנפרד. ככלל, לא נמצא הפרש מובהק במספר שעות הלימוד השבועיות בקטגוריות השונות לפי רמת ההפרדה המגדרית. יוצאים מן הכלל הם לימודי היהדות, שלהם בתי הספר הנפרדים מקדישים כ-3 שעות שבועיות יותר מהמוסדות נפרדי הכיתות והמעורבים, הפרש מובהק מבחינה סטטיסטית (ברמה של 1 אחוז). בבתי הספר הנפרדים לא נמצא הבדל בהיקף הלימודים של המקצועות השונים בין אלו של בנים בלבד לאלו של בנות בלבד, למעט בשני מקרים – לימודי העשרה להם מוקצה כמות כפולה של שעות בבתי ספר של בנות בלבד; ובלומדי יהדות התמונה הפוכה (איור ה'-1).

כ-40 אחוזים מבתי הספר דיווחו כי במסגרת הלימודים מתקיימים שיעורים או חוגים הנתונים לבחירת התלמיד. בלוח ה'-4 מפורטים השיעורים והחוגים, לצד שיעור בתי הספר שבהם הם מתקיימים; כל זאת לפי רמת ההפרדה המגדרית. באופן עקבי, בכל אחד ואחד משיעורי הרשות חלקם של בתי-הספר נפרדי-הכיתות המציעים אותם גבוה מחלקם בבתי הספר הנפרדים או המעורבים, בעוד שחלקם בשתי רמות ההפרדה האחרונות זהה.

בתי הספר הנפרדים נטו להשתתף פחות בפעילויות תרבותיות (כגון ביקור במוזיאונים ובמופעי תרבות) מחוץ לבתי הספר, אך הם השתתפו במידה שווה באירועים אלו במידה והם נעשו בתוך בית הספר (לוח ה'-5). יתכן ומקור התופעה הוא בכך שניתן לפקח על התכנים ביתר קלות

כאשר המופע מועלה בתוך בית הספר. שיעור נמוך יחסית של בתי ספר נפרדים השתתף או יזם תחרויות ספורט (בתוך בית הספר ומחוצה לו). הבדל זה נשמר גם אם מסתכלים רק על בתי ספר נפרדים בהם לומדים בנים. גם כשנשאלו אודות קבוצות תלמידים הפועלות במסגרת קבועה (לוח ה'6), שיעור בתי הספר הנפרדים שדיווחו על פעילות במסגרת קבוצת כדורגל או כדורסל נמוך משמעותית משאר בתי הספר. ניתן לזקוף תופעה זו לרמת דתיות גבוהה יותר בבתי ספר אלו, שיכולה להיות מתורגמת להימנעות מעיסוק יתר בפיתוח הגוף.

נתון נוסף העולה מלוח ה'6 נוגע לקיומה של מועצת תלמידים בבית הספר. לעומת בתי הספר המעורבים, שב-95 אחוזים מהם קיימת מועצת תלמידים, בבתי הספר נפרדי הכיתות הנתון עומד על 85 אחוזים ובנפרדים על 68 אחוזים. נתון זה תואם את הממצא מלוח ה'2, שממנו עולה כי שיעור בתי הספר הנפרדים שהדגישו את נושא הדמוקרטיה נמוך מזה של בתי הספר המעורבים. מבחינת אמצעים הקיימים בבית הספר, לא נמצאו הבדלים משמעותיים לפי רמת ההפרדה המגדרית, למעט בשני מקרים: שיעור בתי הספר הנפרדים המחזיקים מכשירי טלוויזיה ואתר אינטרנט בשימוש התלמידים נמוך משמעותית מהשיעור בבתי הספר המעורבים, כאשר נפרדי הכיתות נמצאים באמצע.

לבסוף התבקש כל מוסד לדווח איזה חוגים הוא אירגן מחוץ למסגרת תוכנית הלימודים (לוח ה'7). בתי ספר נפרדים מקיימים באותה המידה או יותר חוגים מחוץ לתוכנית הלימודים הקשורים לתרבות/אומנות. כך, למשל, בחצי מבתי הספר הנפרדים מתקיים חוג אומנות/צויר, לעומת בכ-38 אחוזים מנפרדי הכיתות ובכ-33 אחוזים מהמעורבים. יתכן ובתי הספר הנפרדים "מפצים" על היעדר שיעורי אומנות ותרבות בתוכנית הלימודים בחוגים הניתנים לאחר סיומה.

2. אמידות

ניתוח גולמי של השעות המוקדשת לכל קטגוריית לימוד לפי רמת ההפרדה המגדרית (לוח ה'3 לעיל) אינו מתחשב בתרומה של גורמים אחרים ברמת בית הספר למספר שעות הלימוד בכל קטגוריה. לפיכך, עבור כל קטגוריה נאמדו (באמצעות OLS) מספר שעות הלימוד בקטגוריה בכיתה ו' כתלות במשתנים המסבירים הבאים:

- משתני דמי לרמות ההפרדה המגדרית הבאות: נפרד-כיתות (כולל חצי נפרד-כיתות), נפרד-בנים, נפרד-בנות (בתי הספר המעורבים משמשים כקבוצת הבסיס);
- סך התלמידים בבית הספר;
- סך שעות הלימוד השבועיות בכיתה ו';
- מדד הטיפוח של בית הספר¹⁹.

סך השעות השבועיות מתואם כצפוי באופן חיובי ומובהק עם שעות הלימוד של כל מקצוע (לוח ה'8). מדד הטיפוח הבית-ספרי (הגבוה יותר ככל שהרמה החברתית-כלכלית של תלמידי בית הספר חלשה יותר) מתואם חיובית עם שעות הלימוד המוקצות ללימודי חול וללימודי מדע, אך באופן שלילי עם לימודי יהדות. מאחר ובתי ספר בעלי מדד טיפוח גבוה מקבלים יותר שעות לימוד ממשרד החינוך מאשר בתי ספר במדד טיפוח נמוך, אך טבעי שנמצא מתאם חיובי בין מדד

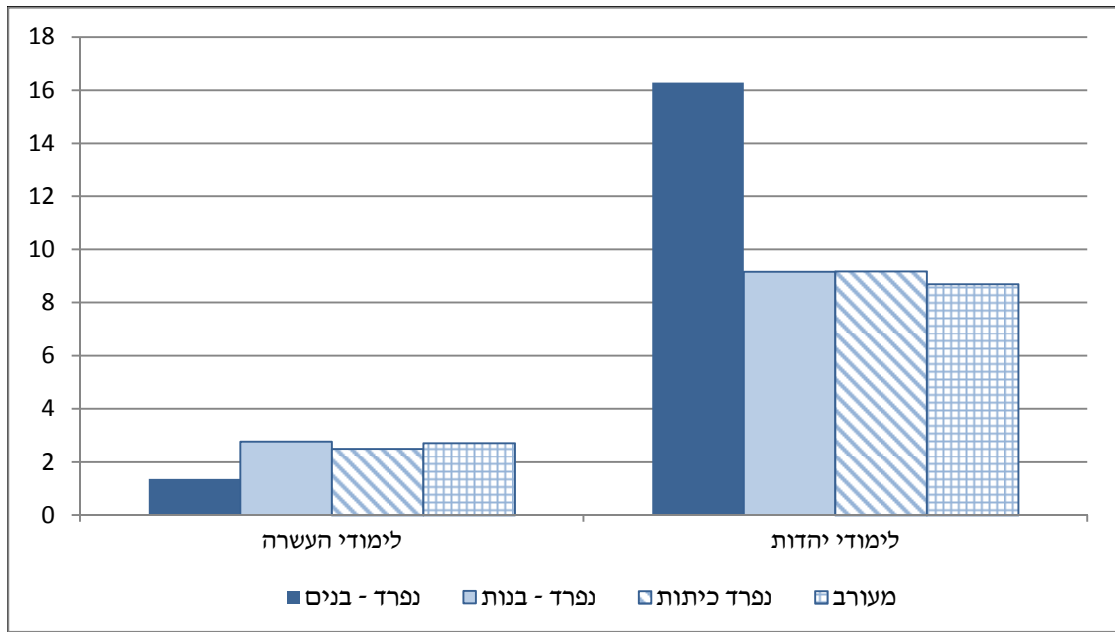
¹⁹ ראו הערת שוליים 7.

הטיפול לבין לימודי חול. המתאם השלילי עם לימודי היהדות נובע כנראה מהמתאם בין רמה חברתית-כלכלית גבוהה לאדיקות דתית.

בהשוואה לבתי הספר המעורבים, בבתי הספר הנפרדים של בנים לומדים במוצע פחות לימודי חול (3 שעות שבועיות), אנגלית (1 ש"ש), חברה (רבע ש"ש), ספורט (שליש ש"ש) והעשרה (1.5 ש"ש). לא נמצא הפרש מובהק בשעות שמקצים בתי הספר נפרדי הכיתות למקצועות השונים ביחס לשעות בבתי הספר המעורבים. ממצאים דומים התקבלו גם בנוגע לבתי ספר נפרדים של בנות, למעט העובדה שהם מקצים פחות שעות לספורט (שליש ש"ש).

איור ה'-1. מספר שעות שבועיות לכיתה

לפי רמת ההפרדה המגדרית (כיתה ו')

המקור: משרד החינוך, הלמ"ס ועיבודי המחבר.

לוח ה'-1. שיעורי ההיענות לסקר תרבות בבתי ספר יסודיים

לפי רמת ההפרדה המגדרית (כיתה ו')

סה"כ	מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	לא מזוהה	
69.3	70.4	83.3	68.2	69.1	60.9	שיעור העונים על הסקר (אחוזים)
381	186	6	85	81	23	מספר מוסדות ¹

המקור: משרד החינוך, הלמ"ס ועיבודי המחבר.

¹ מספר המוסדות שאליהם נשלח הסקר והופיעו בקבצים המנהליים.

לוח ה'-2. תחומי לימוד שהודגשו בבתי הספר

לפי רמת ההפרדה המגדרית בכיתות ו' (אחוזים)

מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	לא מזוהה	
78	100	91	98	86	יהדות
26	40	30	21	7	צינונות
34	100	42	32	29	אומנויות
22	80	25	6	0	דמוקרטיה
69	60	70	53	57	מתמטיקה
36	60	43	28	21	מדע/טבע
42	100	55	43	7	מחשבים/טכנולוגיה
63	8	72	55	64	נושאים חברתיים
26	6	32	23	21	פיתוח אישי
125	5	53	53	14	מספר תשובות

המקור: משרד החינוך, הלמ"ס ועיבודי המחבר.

לוח ה'-3. מספר שעות הלימוד השבועיות בכיתה ו'

לפי מקצוע הלימוד ורמת ההפרדה המגדרית בכיתה ו'

מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	לא מזוהה	
23.05 (0.73)	22.6 (1.17)	20.6 (0.96)	22.22 (0.82)	11.31 (3.06)	לימודי חול
9.27 (0.37)	9.8 (1.53)	8.44 (0.42)	8.6 (0.42)	4.38 (1.21)	מדעים
5.61 (0.22)	5.6 (0.24)	5.14 (0.23)	5.63 (0.18)	2.92 (0.79)	חשבון
4.14 (0.16)	3.6 (0.93)	3.79 (0.2)	3.96 (0.17)	2.23 (0.6)	אנגלית
0.82 (0.05)	0.8 (0.2)	0.79 (0.07)	0.7 (0.07)	0.46 (0.14)	שיעור חברה
1.86 (0.06)	2 (0)	1.7 (0.09)	1.6 (0.11)	0.85 (0.27)	שיעור ספורט
2.72 (0.18)	4.4 (0.93)	2.5 (0.22)	2.21 (0.26)	1.08 (0.38)	לימודי העשרה
8.7 (0.35)	9.6 (0.68)	9.19 (0.64)	12.13 (0.93)	7.77 (2.61)	לימודי יהדות
37.13 (1.05)	39.4 (2.23)	34.82 (1.63)	38.91 (1.49)	21.46 (5.97)	סה"כ

המקור: משרד החינוך, הלמ"ס ועיבודי המחבר.
סטיית התקן בסוגריים.

לוח ה'-4. שיעור בתי הספר המקיימים שיעורי רשות

לפי מקצוע הלימוד ורמת ההפרדה המגדרית בכיתה ו' (אחוזים)

מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	לא מזוהה	
20	0	38	20	14	אומנויות
8	0	26	9	7	ענפי ספורט
9	0	24	11	7	טבע
14	0	21	9	7	מחול
19	40	34	20	21	מוסיקה (כולל נגינה)
13	0	19	13	0	דרמה
5	40	3	5	0	עיתונות ותקשורת
16	20	28	11	7	מחשבים/מולטימדיה
5	0	7	0	0	שפות
11	20	24	9	0	בישול/טבחות

המקור: משרד החינוך, הלמ"ס ועיבודי המחבר.

לוח ה'-5. שיעור בתי הספר המקיימים פעילויות ואירועי תרבות

לפי האירוע ורמת ההפרדה המגדרית בכיתה ו' (אחוזים)

מעורב	חצי נפרד כיתות	נפרד כיתות	נפרד	לא מזוהה		
74	60	78	48	36	ביקור במוזיאון	פעילות מחוץ לבית הספר
85	80	81	41	57	ביקור במופע תרבות ¹	
79	60	88	66	71	ביקר בבית כנסת	
92	100	97	89	79	סיור או טיול עירוני/בטבע	
51	60	50	45	57	מפגשים עם אמנים/סופרים	
71	80	79	43	43	תחרויות ספורט	
64	60	55	55	71	מפגשים עם אמנים/סופרים	פעילויות ואירועים בתוך בית הספר
78	80	90	91	86	מופע תרבות ¹	
96	80	98	93	93	טקסים, אירועים דתיים ומסיבות	
79	60	84	80	57	חידונים	
81	80	90	59	64	תחרויות ספורט	
82	80	83	82	79	תערוכת תלמידים	
15	40	14	4	0	תערוכה מהחוץ	
40	40	28	30	1	פסטיבלים שונים	הופעות תלמידים (שלא במסגרת טקסים של בית הספר)
78	100	83	77	64	הצגות	
59	60	55	48	50	מופעים מוזיקאליים	
8	60	12	14	7	מופע בידור	
31	40	26	18	7	מופע מחול	

המקור: משרד החינוך, הלמ"ס ועיבודי המחבר.
¹ תיאטרון, מופע מוזיקאלי, מופע מחול, מופע בידור, סרט.

לוח ה'-6. שיעור בתי הספר בהן פועלות קבוצות תלמידים במסגרת קבועה

לפי רמת ההפרדה המגדרית בכיתה ו' (אחוזים)

מעורב	חצי נפרד	נפרד כיתות	נפרד	לא מזוהה	
69	100	70	51	25	מקהלה
31	80	28	16	25	תזמורת
29	80	26	8	13	להקת מחול
12	20	13	5	0	קבוצת תיאטרון
43	80	36	16	38	כדורגל – בנים
10	20	6	3	0	כדורגל – בנות
25	40	23	5	38	כדורסל – בנים
15	0	6	3	0	כדורסל – בנות
95	100	85	68	75	מועצת תלמידים

המקור: משרד החינוך, הלמ"ס ועיבודי המחבר.

לוח ה'-7. חוגים שאירגן בית הספר מחוץ למסגרת תוכנית הלימודים
לפי רמת ההפרדה המגדרית בכיתה ו' (אחוזים)

מעורב	חצי נפרד	נפרד כיתות	נפרד	לא מזהה	
30	0	31	27	80	מחול
25	33	35	42	20	מוזיקה
36	0	35	35	0	מקהלה
16	0	31	19	0	דרמה/משחק/תיאטרון
33	33	38	50	60	אומנות/ציור
41	33	58	19	40	ספורט
14	33	19	12	20	שפה זרה
3	0	4	0	0	קולנוע
5	0	8	4	0	קוסמות
19	0	27	31	20	מדע
30	67	50	15	0	מחשבים

המקור: משרד החינוך, הלמ"ס ועיבודי המחבר.

לוח ה'-8. הגורמים המתואמים עם מספר שעות הלימוד במקצוע בכיתה ו' (אמידות OLS)

משתנה מוסבר	לימודי חול	לימודי מדע	מתמטיקה	אנגלית	חברה	ספורט	העשרה	יהדות
סך התלמידים בבית הספר	-0.00056 (0.00154)	0.0017 (0.0012)	0.0002 (0.0006)	-0.00088 (0.00056)	0.000016 (0.00028)	0.00042 (0.00025)	0.00097 (0.00086)	-0.00085 (0.00165)
סך שעות הלימוד השבועיות בכיתות ו'	0.561*** (0.022)	0.243*** (0.017)	0.140*** (0.0089)	0.099*** (0.008)	0.0072* (0.0039)	0.040*** (0.0036)	0.078*** (0.012)	0.314*** (0.023)
מדד הטיפוח של בית הספר	0.487*** (0.112)	0.321*** (0.086)	0.115 (0.046)	-0.00064 (0.041)	-0.0020 (0.020)	-0.0029 (0.0184)	0.054 (0.063)	-0.535*** (0.120)
נפרד כיתות	-0.668 (0.522)	-0.117 (0.399)	-0.045 (0.214)	-0.074 (0.191)	0.0056 (0.094)	-0.0812 (0.085)	0.104 (0.292)	0.6389 (0.559)
נפרד – בנים	-3.014*** (0.779)	-0.978 (0.596)	-0.412 (0.319)	-0.723** (0.285)	-0.265* (0.14)	-0.326** (0.127)	-1.606*** (0.436)	5.21*** (0.83)
נפרד – בנות	0.324 (0.689)	-0.332 (0.527)	0.160 (0.282)	-0.223 (0.252)	-0.091 (0.124)	-0.317*** (0.112)	0.159 (0.385)	-0.0747 (0.737)
קבוע	-0.733 (1.189)	-2.253** (0.91)	-0.375 (0.490)	0.720* (0.435)	0.564 (0.214)	0.283 (0.194)	-0.827 (0.665)	0.7125 (1.273)
מספר תצפיות	227							
Adj. R ²	0.7623	0.5165	0.533	0.4089	0.0047	0.381	0.1855	0.5466

המקור: משרד החינוך, הלמ"ס ועיבודי המחבר.
סטיות תקן בסוגריים.

ו. סיכום

המחקר מיפה את תופעת ההפרדה המגדרית בבתי הספר היסודיים הממלכתיים-דתיים בשנים 2001-2010 ומצא כי שיעור התלמידים הלומדים בכיתות מעורבות ירד מ-50 אחוזים ל-37 אחוזים וכי ירידה זו התרחשה בעיקר בבתי ספר שתלמידיהם מרקע חברתי-כלכלי חזק. לבנות סיכוי גבוה יותר מבנים ללמוד במוסדות נפרדים וליוצאי אתיופיה סיכוי נמוך יותר. ההרכב המגדרי של המורים בבתי הספר הנפרדים נוטה למגדר התלמידים, ותופעה זו התחזקה בקרב מורים גברים בבתי-ספר נפרדים של בנים בלבד. נמצא כי הסיכויים שבית ספר ממלכתי-דתי יהיה נפרד פוחתים ככל שנוכחות בתי-ספר של "מעין החינוך התורני" ביישוב גדלה.

נתוני סקר "תרבות בבתי ספר יסודיים" של הלמ"ס, שנעשה בהם שימוש מחקרי לראשונה, מלמדים כי בתי ספר נפרדים מקצים פחות שעות ללימודי חול וספורט ויותר שעות ללימודי יהדות יחסית לבתי הספר המעורבים, וכי הראשונים ממעטים להשתתף בפעילויות תרבות מחוץ לבית הספר ולהקצות שעות ללימודי העשרה.

החלטת מועצת החינוך הממלכתי-דתי במשרד החינוך להפריד את כל כיתות ד' ומעלה בבתי-ספר מעורבים החל משנה"ל תשע"ה (2014/2015) עשויה להשפיע על ההרכב המגדרי של הכיתות בבתי-ספר אלו.

תרומתה העיקרית של העבודה היא במיפוי מקיף של תופעת ההפרדה המגדרית בבתי ספר יסודיים ממלכתיים-דתיים והתפתחותה על פני זמן, לצד ניתוח ההבדלים בפעילות בתי הספר ובאוכלוסייתן, כל זאת לפי רמת ההפרדה המגדרית. כיווני מחקר עתידיים עשויים לכלול את הרחבת המחקר לחטיבות הביניים וניסיון לאמוד את השפעת ההפרדה המגדרית על ההישגים הלימודיים ועל משתני תוצאה נוספים.

ביבליוגרפיה

אלבוים, א' ווינשטיין, מ' (1997), "קליטת נוער עולה מאתיופיה בפנימיות הדתיות", בתוך: בר-לב, מ' ודגן, מ' (עורכים), *החינוך הפנימייתי הממלכתי דתי בישראל*, הוצאת משרד החינוך התרבות והספורט, ירושלים.

גרוס, ז' (2003), "תפקידיו החברתיים של החינוך הממלכתי-דתי", בתוך: שגיא, א' ושוורץ, ד' (עורכים) *מאה שנות ציונות דתית* (כרך ג'), הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן.

דגן, מ' (2006), *החינוך הציוני הדתי במבחן הזמן והתקופה*, הוצאת משרד הביטחון, קריית אונו.

דבידוביץ', פ' (2010), *היערכות משרדי הממשלה והגורמים הרלוונטיים לקליטת בני הפלשמורה במסגרת החלטת הממשלה מס' 2434*, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ירושלים.

החלטה 2434 של הממשלה ה-32 "הבאתם לישראל של אחרוני הפלשמורה" (14.11.2010).

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2007), *תרבות בבתי ספר יסודיים: תוכן ופעילויות תשס"ג*, ירושלים.

חליחל, א' (2011), *פריון של נשים יהודיות ומוסלמיות בישראל לפי מידת הדתיות שלהן בשנים 1979-2009*, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ירושלים.

טסלר, ר' (2003), *בשם השם: ש"ס והמהפכה הדתית*, כתר הוצאה לאור, ירושלים.

כרמי, ר' ושפירא-רוזנברג, ר' (2012), *מודרות למהדרין: הפרדה בין נשים לגברים והדרת נשים במרחב הציבורי בישראל*, המרכז הרפורמי לדת ולמדינה, ירושלים.

לוי, י' (2008), "השילוב הרהוי: הצעה לניתוח רב-ממדי של המאבק נשים-דתיים בצה"ל", *המרחב הציבורי*, גיליון 2, עמ' 132-159.

לוי, י' ולרר, ז' (2012), "תחרותיות והדרה: מדוע מתפתחת רטוריקה דתית נגד נשים בצבא?", בתוך: גל, ר' (עורך), *בין הכיפה לכומתה*, הוצאת מודן, בן שמן.

ליבמן, י' (1982), "התפתחות הניאו מסורתיות בקרב יהודים אורתודוקסיים בישראל", *מגמות*, כרך כ"ז מספר 3, עמ' 231-250.

משרד החינוך והתרבות (2012), *הפרדה מגדרית בחמ"ד*, מועצת החמ"ד,
<http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/82A2A997-F5BB-4E45-AA8A-66502A6F171F/168880/hfrada1.pdf>

פינקלשטיין, אי (2014), *החינוך הממלכתי דתי: תמונת מצב, מגמות והישגים*, חלק ב, הוצאת תנועת נאמני תורה ועבודה, קיבוץ בארות יצחק.

שורצולד, יי (1990), *החינוך הממלכתי-דתי: מציאות ומחקר*, הוצאת אוניברסיטת בר אילן, רמת גן.

Halpern, D., Eliot, L., Bigler, R., Fabes, R., Hanish, L., Hyde, J., Liben, L., and Martin, C. (2011), "The Pseudo Science of Single-Sex Schooling", *Science*, Vol. 333(6050), pp. 1706-1707.

Jackson, C.K. (2012), "Single-Sex Schools, Student Achievement, and Course Selection: Evidence from Rule-Based Student Assignments in Trinidad and Tobago", *Journal of Public Economics*, Vol. 96(1-2), pp. 173-187.

Lavy, V. and Schlosser, A., (2011), "Mechanisms and Impacts of Gender Peer Effects at School", *American Economic Journal: Applied Economics*, Vol. 3(2), pp. 1-33.

Smithers, A., and Robinson, P. (2006), *The Paradox of Single-Sex and Co-Educational Schooling*, University of Buckingham: CEER publication.

Thompson, T., and Ungerleider, C. (2004), *Single-Sex Schooling: Final Report*, Canadian Centre for Knowledge Mobilization, Waterloo, Ontario.

Wills, R., Kilpatrick, S., and Hutton, B. (2006), "Single-Sex Classes in Co-Educational Schools", *British Journal of Sociology of Education*, Vol. 27(3), pp. 277-291.

נספח

לוח נ' 1. אומדני ההשפעה השולית על ההסתברות ללמוד במוסד נפרד – מודל LPM

עם cluster לרשויות מקומיות

(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
-0.029 (0.22)	-0.032 (0.021)	0.0233** (0.011)	-0.025** (0.011)	-0.022** (0.011)	-0.026** (0.012)	בן
0.074*** (0.012)	0.078*** (0.012)	0.051*** (0.008)	0.062*** (0.007)	0.052*** (0.008)	0.076*** (0.007)	מספר אחים ואחיות
0.005 (0.004)	0.005 (0.004)	0.002 (0.002)	0.002 (0.002)	0.002 (0.002)	0.006** (0.003)	שנות לימוד אם
-0.175*** (0.047)	-0.176*** (0.043)	-0.123*** (0.031)	-0.142*** (0.034)	-0.123*** (0.030)	-0.128*** (0.028)	עולה מאתיופיה
-0.010 (0.035)	0.003 (0.030)	0.003 (0.017)	-0.003 (0.029)	0.001 (0.016)	-0.002 (0.024)	עולה ממדינות חבר העמים
-0.073** (0.028)	-0.087*** (0.027)	-0.036 (0.023)	-0.014 (0.032)	-0.035 (0.025)	0.016 (0.040)	עולה מצרפת
0.103 (0.073)	0.096 (0.067)	0.071 (0.044)	0.077* (0.044)	0.072 (0.044)	0.110** (0.055)	עולה מארה"ב
0.022 (0.042)	0.014 (0.040)	0.018 (0.021)	0.027 (0.022)	0.016 (0.022)	0.033 (0.027)	עולה אחר
0.133*** (0.045)	-	0.135*** (0.061)	0.326*** (0.035)	-	-	קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – ממ"ד
0.018 (0.037)	-	-0.011 (0.014)	-0.048 (0.035)	-	-	קיים ברשות המקומית מוסד נפרד – חרדי
0.162* (0.084)	-	0.170*** (0.051)	0.153*** (0.044)	-	-	לומד מחוץ לרשות המקומית
0.042** (0.017)	0.054*** (0.017)	0.058*** (0.018)	0.041*** (0.019)	0.063*** (0.017)	0.045** (0.020)	שנת 2010 (בהשוואה לשנת 2001)
0.540*** (0.248)	0.764*** (0.231)	-	-	-	-	שיעור הדתיים ¹ ברשות המקומית
לא	לא	כן	לא	כן	לא	משתני דמי לרשות מקומית
12,116		29,774				מספר תצפיות
0.184	0.163	0.347	0.233	0.332	0.090	Adj. R ²

המקור: משרד החינוך ועיבודי המחבר.

סטיות תקן מתוקנות בסוגריים (robust standard errors).

¹ שיעור המגדירים את עצמם כחברתי "דתי" מתוך המשיבים "דתי", "דתי-מסורתי" או "מסורתי לא כל כך דתי" בעיר.